

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

„ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК“ излази једанпут, а према потреби и више пута недељно. Претплата се полаже у напред, и то најмање за пола године код свију полицијских власти, и износи: 20 динара на годину за државна и општинска надлештва, а за све друге претплатнике у опште 12 динара годишње. За иностранство: годишње 24, полугодишње 12 динара у злату. Поједини бројеви „Полицијског Гласника“ не продају се. Рукописи се не враћају.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Указом Његовога Величанства Краља Петра I., на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се Кости Петровићу, полицијском писару друге класе среза пожешког, уважи оставка, коју је на државну службу поднео.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 10. априла 1907. год. у Београду.

СТРУЧНИ ДЕО

ДОКАЗ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

(НАСТАВАК)

3. Свод.

Свод је био начин доказивања искључиво за кривична дела разбојништва и крађе и то кад је предмет крађе готово по правилу стока. Доказивање помоћу свода вршило се на овај начин. Кад ко своје украђено живинче нађе код неког и због тога га означи за учиниоца те крађе, то ако тај није извршио крађу, био је дужан казати од кога је живинче добио, и онда је на тога падала сумња. Овај је имао да означи од кога је добио, док се најзад не нађе лице које не зна казати откуд му живинче, и сматрало се, да је на тај начин његова кривица потпуно доказана. Доказивање помоћу свода у оваквим случајевима наређује и Законик у чл. 180. и 193. Чл. 180 гласи: *„Аште кто што ухвати гушено или крадено, лицем, или силом узето, сваки о том да да свод. Аште кто буде купиц где љубо, или у земљи царства ми, или у ишој земљи, вину да да о том свод; аште ли не да свода, да плаћа по закону.“* А члан 193 гласи: *„И свод коњски и уни добитак, или кои годе, правда. Што се гуси или украде, тому да да сводника, (или) да плати свако само — седмо...“* Употреба и значење свода види се тако исто и из једне повеље цара Душана од 1349 године, којом допушта Дубровчанима да могу слободно у његовој земљи трговати. Ту се вели, да трговац, који купи коња на тргу и плати царину за њ, нема да даје

свода, кад му то потврди цариник, а ако то не учини цариник, онда је дужан да покаже од куда је купио, т. ј. дужан је да да свод.²⁵⁾

4. Обличеније.

Обличеније је хватање на делу. А под хватањем на делу разуме се по Душановом Законик у хватање кривца приликом самог извршења кривичног дела или кад ко своју крађену ствар или животињу позна под крадљивцем или разбојником. Тако ухваћена ствар или животиња имала се предати заједно с кривцем селу или жупи или каквом год старешини, који је морао кривца предати суду. Ухватити кривца на делу или наћи какву ствар код њега значило је: потпуно доказати његову кривицу. Стога се обличеније има сматрати као доказно средство. Законик говори о овом начину доказивања у чл. 149, који би се данашњим језиком могао казати овако: *„Разбојник и крадљивац на делу ухваћен да се казне како је горе речено. Сматра се да је на делу ухваћено кад се штогод ухвати у њих, или их ухвате на самом разбојништву или у крађи, или кад су предани жупи, или селима, или господарима, или властелину који је над њима као што је горе назначено. Сви ови разбојници и крадљивци да се не помилују него да се ослепе и обесе.“²⁶⁾*

5. Сведоци и исправе.

Сем до сад изложених, чисто формалистичких, доказних средстава, старо Српско Право знало је и за неке сасвим рационалне доказе, помоћу којих се долази до материјалне истине. Истина је, да су таква доказна средства ређа, јер о њима законик не доноси нарочите одредбе, као што је то учинио с осталим доказима, а и у другим изворима мало има спомена о њима. Она су каснијег порекла и, како нам очувани примери кажу, употребљавана су у споровима с Дубровчанима и пред дубровачким судијама. То је знак, да је утицај на Српски Кривични Поступак долазио из приморја и вршен је на тај начин, што су се у међусобним споровима избацивала стара и уносила нова доказна средства. Ти рационални докази били су: *сведоци и исправе.*

О сведоцима у правом смислу, т. ј. о лицима, која су саопштавала суду своја чулна опажања о важним чињеницама за решење конкретног кривично-правног спора Законик не

²⁵⁾ Monumenta Serbica 146.

²⁶⁾ Ст. Новаковић, Душанов Законик 235.

говори ништа; тако се исто ни из осталих извора не види јасно, да ли је било правих сведока, сем што се то посредним путем може извести из једног места Дечанске Хрисовуље. То место гласи: »и паки заклинају и запрештају, где љубо се пре људије пандократови или пред краљем, или пред архијепископом, или пред епископом, или о духовном, или о прочих судех, никоје глобе да не узима краљ ни архијепископ, ни јепископ, ни печати, ни руке, ни *послуха*, ни одбоја, но все да је игуману, а епископу духовно.«²⁷⁾ *Послух* значи сведока и таксу за сведока.²⁸⁾ Па како се из овога навода види, да је *послух*, т. ј. такса за сведока искључиво припадала игуману, то значи да су се сведоци употребљавали као доказно средство.

Из сачуваних примера суђења пред дубровачким судијама сасвим се јасно види употреба сведока. Навешћемо два примера, од којих први представља овакав случај. Судије колоније дубровачке у Дрвима јављају у Дубровник како су повели истрагу по тужби Јурија Брајановића против неке жене, што га је вређала и цовала 1442 године. У извештају веле, да су испитана четири сведока: Никола Ивановић, Радован Продалић, Вукац Куница и Никола Брајановић, који су својим сведожбама потврдили, да су чули кад је оптужена цовала Ј. Брајановића додајући, да је и овај њој одвраћао исте речи.²⁹⁾ — Други пример је тако исто из прве половине XV столећа. У мају 1426 године писао је Дубровчанин Милохња Радивчић и тужио је дубровачком суду Степка Муршића због тога, што је Милохњин момак побегао из његове куће и добегао Степку. Милохња је дошао пред кућу Степкову и рекао му: »Степо не право да ми момка држиш у куће своји, ја имам с њим разлог, пусти ми момка.« Али га Степо на те речи почне цовати и бити тако, да му је разбио главу и пребио руку. Милохња се у својој тужби позива на два Дубровчанина као сведоке, који су видели све ово. Помиње се даље, да је суд, сатављен из три Дубровчанина, имао да пресуди ову ствар у Приштини.³⁰⁾ — Оба су примера из XV столећа, дакле из времена кад је у Дубровнику био у снази рационални доказни систем. Други је случај пресуђен у Приштини и несумњиво је, да је се и пред српским судовима на овај начин утврђивала кривична одговорност оптужених.

Друго рационално доказно средство биле су *исправе*. Под исправом се у највише случајева разумевало владалачко *писмо*, којим је некеме нешто дато или наређено. Овамо су долазиле и приватне исправе, међу којима се нарочито помињу тестаменти и писмена о депозитима. О царевом писму као доказу у споровима за међе и за земљу говори чл. 79 Законика, који би данашњим језиком овако гласило: »а што се села међу собом криве за међе и за земљу, да ишту судом светога краља од времена смрти његове. Ако би ко изнео даровно писмо цареве и рекао »Дао ми је господин цар онако како је мој друг пређе држао,« да се учини по царевом писму, кад га изнесе, и да га држи и даље, осим ако је црквено.«³¹⁾ Други један извор показује тако исто употребу писма као доказа у Кривичном Поступку. Ту се вели, да је 30 априла 1410 године писано из Дубровника војводи Вукосаву и Љубиши, да ће Рахца Боришића задржати у тамници, док год не да јемце: *а што га правда обори писмом или сведоџбом или цоротом да тој оправди и плати.*«³²⁾

6. Признање.

И признање је служило као доказно средство у старом Српском Праву. Сасвим је природно да се прво гледало на то, има ли признања, и тек кад овога није било, приступало се осталим доказним средствима. Само се признање није узимало онако, као што је то случај у данашњем кривичном поступку. На име, суд није оцењивао његову истиност, него је сматрао да је кривица потпуно доказана, чим је оно учињено. Овакво схватање признања била је последица неразличковања Кривичног од Грађанског Поступка. Да је признање служило као доказ, показује овај пример. Требињски властелин Вукосав Кобиљачић писао је у марту 1413 године кнезу дубровачком због крађе, коју су његови људи учинили на земљишту дубровачком. Неком дубровачком сељаку, Прибоју Обрадовићу, биле су јуна 1412 покрађене неке ствари. У септембру исте године јавио је Прибоје дубровачком суду, да је пронашао ко му је украо ствари и да су то неки сељаци Вукосава Кобиљачића из Требиња. Дубровачки суд је интервенисао код Кобиљачића и 8 марта 1413 одговара овај, да је лопове похватио, *да су они признали кривицу*, и да су се помирили с Прибојем.³³⁾

Признање се од оптуженог није изнуђавало; зависило је од његове воље, хоће ли признати или не. Божији суд и остала доказна средства употребљавана су радије. Душанов Законик апсолутно не зна за торттуру. Код јужно-далматинских варошких права било је опет сасвим обратно. Она, услед утицаја из Италије, нису знала у ово време за божији суд, али су знала за торттуру као средство за добијање признања.³⁴⁾ Употреба тортуре у Дубровнику види се и из овог примера. У марту 1443 ишла је нека жена Будна са својом сусетком Марушом из Дубровника у Шумет. Уз пут нападну их пет људи и одузму Будни све ствари а Марушу повреду ножем. Власти су уватиле четири човека преко границе, који су могли бити разбојници. Жене су познале једнога и суд га је подвргао торттури, али он није признао. И осталу тројицу су мучили, но ни они нису признали.³⁵⁾

II. У обновљеној српској држави.

I. С губитком државне самосталности Срби су изгубили и своје законодавство, и то баш у времену кад је требало највише да се развија. Турским завојевањем не само да је пресечено даље напредовање, него је уништено и оно, што је дотле било подигнуто. За све то време на место српског дошло је турско законодавство. Овај прекид у историји српског Кривичног Поступка био је толико дуг, да су се све старе правне установе морале и заборавити, а са обновљењем српске државе налазимо само у обичајима, у правној свести народа, сачуване поједине институције старог законодавства, које су преживеле дуго ропство и опет се појавиле у слободној Србији. Нарочито су нека доказна средства била у народним обичајима сачувана, и вредела су као таква пред судовима и после ослобођења, али само још за кратко време, јер се погледи данашњег времена нису могли с њима помирити.

Ослободивши се од Турака, Србија је у многоме личила на старе примитивне народе. Почетком XIX столећа она је била земља без културе, без државног уређења, без разлике међу њеним држављанима, без икаквог законодавства, а о утицају цркве није могло бити ни речи. Па ипак никако није ово значило, да је законодавство морало наставити онде, где

²⁷⁾ Милојесвић, Дечанске Хрисовуље 135.

²⁸⁾ Ст. Новаковић, Душанов Законик 167—168.

²⁹⁾ Споменик Српске Академије 11 (1892) 82.

³⁰⁾ Споменик Српске Академије 11 (1892) 76.

³¹⁾ Ст. Новаковић, Душанов Законик 193.

³²⁾ М. Пуцић, Споменница Сърбеки I (1858) 100.

³³⁾ Споменик Срп. Академије 11 (1892) 83.

³⁴⁾ С. Јиреџек, Archiv 22 (1900) 169.

³⁵⁾ Споменик Српске Академије 11 (1892) 84.

не престало пре најезде турске, а још мање, да мора на онај начин почети развијање и кроз све оне фазе пролазити, кроз које је морало проћи право свих народа, докле није дошло до онога степена, који налазимо почетком XIX столећа. Постепени развој био је немогућ прво стога, што Срби, живели и под Турцима, нису били у тој мери одвојени од суседних народа, да им је било немогуће долазити с њима у додир, видети напредак па се на њега и навикавати. Напротив, долазили су они у додир, нарочито у XVIII столећу, са Србима у Аустрији, који су живели под сасвим другачим приликама, те су по ослобођењу лакше и брже примали оно, што су код њих видели. Друго, постепено законодавно развијање било је апсолутно немогуће стога, што је између тадашње Србије и суседних народа постојала врло велика разлика, које код старих народа на овом пољу није било, те се у развијању морало нарочито убрзати, да би се и она могла уврстити у ред културних држава. Сем тога, утицај, који је долазио из Аустрије, био је неизбежан. Као год што су Срби прву своју културу добили с југа из Византије, тако су сад и просвету и законодавство добили из Аустрије, јер су и први учитељи и професори, као год и први писари у тадашњим судовима, били Срби из Аустрије. Овај се утицај најбоље огледа на Кривичном Поступку. Јер, док још није било нарочитих уредаба и правила о начину саслушавања оптуженог и сведока, ми још 1823 год. налазимо међу судским актима такве испите оптуженог, који потпуно одговарају правилима тадашњег Аустријског Кривичног Поступка.¹⁾ Кад се узме, да су судије били неписмени људи, онда је јасно да су праксу стварали писари. Сем тога, и доцније уредбе, укази, расписи и правила, која се тичу Кривичног Поступка, као што ће се даље видети, узета су из Аустријског Кривичног Поступка, а последица тога је то, да је данашњи законик о Кривичном Поступку такође скраћени превод аустријског.

Да су правни појмови у Срба одмах по ослобођењу били другачи од појмова старих народа види се већ и по томе, што се кривично дело по појмовима последњих сматрало као приватна ствар странака, због кога је повређени управљао свој захтев на накнаду, док се оно у обновљеној Србији по правилу не сматра као приватна ствар странака, већ као општа и јавна ствар, која се угрожава јавном казном. Најбољи доказ за ово даје нам казнен законик проте Матије Ненадовића,²⁾ који је он 5 маја 1804 саставио у „14, 15, ли пунктова,“ а скупштина одобрила, и којим се угрожавају јавном казном за тада најважнија кривична дела као: убиство, отмица девојака, крађа итд. Исто се види и из Карађорђевог казног законика од 1807 године.³⁾

Али ипак у прво време, нарочито за време првог устанка, нису сва кривична дела и у свима случајевима угрожавана јавном казном, т.ј. није се још сасвим знало за јавну природу Кривичног Права. Ово је био случај код мањих кривичних дела, а поглавито код крађа, које су се понекад могле свршити и намирењем или новчаном накнадом, као што се то и. пр. јасно види из Протокола Шабачког Магистрата под бр. 836 од 11 јула 1811 године, који гласи: „Подмири се Максим Осећанин из Богатића са Љубом из Дубља што је украо троје његови свиња. Тако ми пресудисмо: да Максим поврати троје свиња што је украо.“⁴⁾ Ово донекле доказује, да се Кривични Поступак у прво време кретао у формама

Грађанског Поступка и да се код ових кривичних дела извиђање започињало на захтев странака. Ово ће потврдити и нека доказна срества, која се налазе у Кривичном, а место им је међутим само у Грађанском Поступку.

Сасвим је природно, што је у прво време по ослобођењу било лутања, јер Србија тада није имала ниједног писаног закона, нити људи, који би могли ове написати и применити. Према томе, прота Матија морао је бити први законодавац, и он лепо прича у својим „Мемоарима“ како је тај законодавни посао свршио. Он на једном месту вели: „Сад у скупштини кажемо, да ми сваки на своју страну с војском одлазимо, нахија остаје без старешине и суда, а народу који код кућа остаје требаће суда, за то нека скупштина избере два поштена човека да их у Кличевцу немачком шанцу више Ваљева оставимо. Скупштина повиче: „Ви старешине изберите и именујте да видимо које ви знате. Ми представимо Петра Читака, из Мушића а Грбовића кнежине и Јована Рабаса из села Рабаса. Сва скупштина одобри да су они поштени и прави кметови и да им се да власт да буду и судије. Сад ја пред народом прочитам оне пунктове, које сам из кормичје преписао како су стари цареви судили, бегенишу ли они и хоћемо ли овако. Они сваки пункт један по један слушају и повичу: тако, тако нек нам се суди, да нема глобе ни хатара. Предамо те пунктове Читаку и два пандура, да иду у Кличевац да начине колебе и тамо да седе и суде, што не могу расудити, да нама на Врачар у логор шаљу.“⁵⁾ Као год што су у прво време код свих народа, кад још није било писаних закона, кривично правосуђе вршиле судије народом биране, тако је исто, као што се види, морало бити и у Србији после ослобођења.

Овакви народни судови били су наскоро замењени другим правим судовима. Тако већ 1805 године установљен је *Совјет*, који је вршио и судску власт, а 1807 свака нахија добила је свој прави суд, који се звао *Магистрат*,⁶⁾ састављен из три судије, који су такође били праву невешти људи из народа. Из таквих судија био је састављен и *Народни* или *Велики Суд* од 11 јануара 1811 године, коме су се слале све жалбе противу пресуда магистрата. — После другог устанка понова су установљени судови, и још 1815 уговором с Марашли-Али пашом утврђено је, да се у Београду установи *народна канцеларија* састављена из 12 кнезова као суд за веће кривице. Судску власт имали су и кнежински и нахиски кнезови, а од 1820 почели су се у свакој нахији установљавати магистрати. Над свима магистратима стајао је *Народни Суд*, установљен 1825 године у Крагујевцу.⁷⁾ Оваква организација суда трајала је све до 11 новембра 1836 године.

(наставиће се)

Д-р Бож. В. Марковић.

О П Ш Т И Н А

(НАСТАВАК)

Поред осталог, општински одбор има по чл. 68. пројекта и то право, да свима званичницима општинским одређује плату, количина исте није нигди у пројекту опредељена и утврђена, јер при томе многе околности имају уплива тако,

⁴⁾ Гласник Срп. Ученог Друштва II-ги одељ. Протокол Шабачког Магистрата (1868) 209. Тако исто бр. 123, 131, 161, 161 итд.

⁵⁾ Српска Књиж. Задруга: Мемоари проте Матије књ. 9 стр. 88—69.

⁶⁾ Ст. Максимовић, Суђење у Кнежевани Србији пре писаних закона (1898) VII.

⁷⁾ Ст. Максимовић, Суђење у Кнежев. Србији XIII—XIV.

¹⁾ Држ. Арх., Кнеж. Канц. Народни Суд 1823 год.

²⁾ Књижевна Задруга: Мемоари проте Матије Ненадовића, књ. 9, с. 89.

³⁾ Подунавка за 1844 год. с. 9, 10, 15, 18 и 19 без првих 13 §§ а.

да би једно опште одсечно мерило у овоме уједно и многе незгоде у себи садржавало. По разлики имовног стања општине, према множини и многостручности послова у појединим општинама, види се како најцелисходније да се плата има у појединим општинама, у разној количини утврђивати, јер и досад се са више страна могло чути изјављивање, да би требало, нарочито по селским општинама, плату кметовима већу одредити. Но како је на другом месту казано, да се сваки, на кога падне избор, мора за председатеља или члена општинског суда примити, то да неби одбор, имајући у виду ову обвезност, баш због ње у плати сувише економисао, казано је у чл. 69. пројекта, да ће се у известним приликама моћи од више власти одредити и без одобрења одбора већа плата општинским званичницима, као што је и в. госпођинска народна скупштина у овом смислу учинила своју примедбу на горе спомнуту поднесен јој пројект устројства општина. И истина од свакога се у општини с правом може искати, да за неко време принесе своје услуге општој ствари, али не може се праведно очекивати па ни захтевати, да приватна лица вршењем службе за општину подносе жртве и у своје имању, или у случају незнатности овога боре се с патњама око свога издржавања, а нарочито онда, када сво своје делање посвећује на општинске ствари, морајући своје приватно привређивање кроз известно време напустити. А да се неби ни у овоме одређивању веће плате званичницима општинским од стране надзорне власти, даље ишло него што је потреба, учињена је предохрана у томе, што ће у таквим случајима овакова питања ићи на решење Министру финансије, који ће по овоме у споразумљењу с Министром унутрашњи дела наредбе издати, с призрењем и на општинске интересе и ни такве општинске званичнике, како се неби поводом наређења закона патњама излагали.

Напоследку да би се послови општински, који се у одбору имају да решавају и свршавају, на време отправили, нашло се за сходно прописати да се одборник или замењеник казни новчано, кад не дође у седницу одбора, а свој изостанак неоправда. Истина у чл. 71. пројекта казано је када се одбор због једног истог предмета сазове, онда пуноважно решавају они одборници, који у седницу дођу, само ако их је трећина целог броја одборника. Но како се с једне стране већ тиме, што се због изостанка потребног броја одборника, мора по други пут седница да сазива и поједини одборници излажу излишном дангубљењу и општинска дела безузрочно одуговлаче, а с друге стране опет ако одборници небуду обвезани долазити у седницу, може наступити случај, да ни на другој седници небуде онолико одборника, колико је нужно, да се и тада може што решити, то је очевидно, да је са свим на свом месту наредба она у чл. 72. пројекта која каже, да ће се одборник, који не дође у седницу одбора а изостанак неоправда, казнити новчано од 1 цванцика па до 5 талира. У нашем општинском животу искуством је засведочено, да је нужно да се ова мера пропише, једно у цели бржег и и точнијег вршења општински послова, а као што је даље у овом истом члану казано, ближа правила по овоме прописале сам општински одбор, са којим наређењем ишло се на то, да одборници несмотрате ову меру само као један терет наметнут им од стране државне власти, но да је поред његове дужности уједно и њово право старати се о томе, да општинска дела због немарности поједини чланова одбора не трпе уштрба.

14. У држави несме остати ниједна јавна власт без каквог вишег надзора, па тако ни општинске власти. У основу

је то начело у свима државама усвојено, премда у појединостима постоје знатна одступања у смотрењу овог надзора државне власти над општинским делима. У земљама гди је и материјално и душевно стање државограђана на узвишенијем степену, обично је остављена и већа моћ општинским властима у располагању с општинским стварима. Боље имовно стање државограђана у таквим земљама даје им доста времена, да се могу и дуже бавити са стварима, која се тичу опште ползе, а већи развитак душевни опет служи им за снажно средство, да могу подиуно интересе општинске како ваља схваћати, нити се дати завести на пут, који води на штету општине. А да поред показаног узрока велики уплив имају на уређење ове ствари целцато уређење државни власти, као исторични развитак поједини земаља, познато је довољно.

На спрам овде изложене околности, које су од решавајућег уплива при одређивању мерила надзора над општинама од стране државне власти, гледало се, да се у овоме поставе правила, која ће задовољити потребе државне и општинске, а да се при томе колико а могуће више, према постојећем укупном стању земље, поштеде општине од непотребног мешања државне власти у дела општинска.

О надзору државне власти над општинама говор је у чл. 74—86. пројекта, гди је и мерило истог надзора прописано.

Тако је у чл. 76. пројекта задржато оно исто право одобравања општинских издатака, које одбор одобри, надзорној власти, које оне и сада по највишем решењу од 9. јуна 1853. године ВМ 660 имају, разумевајући издатке, који нису у буџету предвиђени. Да се не би са мање старања доносила закључења од стране одбора о потреби каквог издатка, види се за корисно ово наређење у чл. 76., по коме се потребује одобрење и од неке више власти, у смотренију закључена издатака општински.

Да се неби одношење подчињености општинског суда као власти извршитељне олабавило, те да неби због тога у известним приликама дошло се до стања, у коме надзорна власт не може сигурна бити, да ли ће се која њена наредба извршити, прописано је у последњим раздеољку чл. 74. пројекта, да је општински суд дужан извршити, што надзорна власт нареди, па ако би се што при томе против општински интереса урадило, општини је дато право, да се може противу такве наредбе наозорне власти даје коме треба жалити. Неизвршавање наредбе веће власти наличи на растројство, а ово може и теже последице за собом повући, но кад би се и сам интерес општине таквом наредбом повредио, јер је на сваки начин лакше, баш да се таквом наредбом и уради што противу интереса општине, прибавити удовлестворење како прописима закона тако и повреди интереса општинског, него да се свагда мора двоумити о извршењу наредби, које се од веће власти издају. А ако је игде оваква мера потребна, то је стање и околности у нашој земљи неопходним чине, гди је свеза између општинских и државних власти тако тесна, које је одношење од неопцене користи.

Полицајне власти, које имају да над општинама и општинским властима воде надзор, имају по чл. 77. пројекта власт да могу председатеља, членове и остала званична лица општинског суда, казнити укором или губитком 15-то дневне плате у случајима кад се нађе код њи неуредности и неточности. У чисто општинским стварима, нарочито оним економне природе, води ће општински одбор довољно старање, да се неправилности недогађају или неправде, али да се неби и на томе сувише времена морало обраћати, а нарочито, да неби општински званичници дела државна, која су њиовом

старању или њивим извршавању поверена, немарно вршила, знајући, да се општинског одбора, који његову радњу контролира, и иста дела толико и недотичу, то се налази за целисходно, да се полицајним властима, над званичницима општине, над којим воде надзор, даде власт, да ји могу дисциплинарно казнити, јер у много случајева за неуредност и нетачност општинских званичника често оне саме морају пред својом старијом влашћу одговарати, а без овога средства исправљања оне би се скоро у немогућности налазиле, да би о многим својим делима уредан рачун могле дати. Ово средство исправљања зар би још неосновано било у земљама, које имају и најудаљеније своје органе у свакој општини по разним струкама државне управе, али с призрењем на владајуће у овом смотренију стање код нас, гди је нарочито ереским властима тек једино могуће својским потпомагањем од стране општинског суда, а имено општински званичника, одправљати она многостручна дела, о кои извршењу оне се имају старати, види се та моћ, да надзорна власт може у известним приликама повући на одговор општинске званичнике, као једна мера, која је услов за добро одправљање државни дела.

Гди пак ни ова средства исправљања не имају повољне последице и ништа непомогше, или гди се нађе, да је служба кога општинског званичника на место на корист само од штете по општинске и државне интересе, у мање важности случајима чини општински суд корак код надлежног места, да се такви званичник удали са свога званија, као што је то у чл. 82. пројекта прописано, при чему с призрењем на одклоњење могући злоупотребења казано је, да ће у томе решавати власт која избор таквог званичника одобрава. А кад би очевидно служба таквог званичника много теже последице могла за собом повући, кад би се са удаљењем од службе за одобрење од веће власти исцекивало, прописано је, да ће у таквим изванредним приликама председатеља моћи удалити од дужности непосредна надзорна власт, а остале општинске званичнике сам општински суд. Хтети и у таквим случајима предходно у подпуној форми испунити све законе прописе, значило би допустити да се зла и штете продужавају, што се неби могло довољно оправдати. Надзорна власт пак, кад од овога свог права, а уједно и дужности учини употребу, разуме се, да ће већој власти имати дати оправдања таквог свог поступка, као што је и наређено у истом члану.

На послетку по чл. 85. пројекта, надзорна се власт опуномоћава, да може посредством свог чиновника да присуствује при саветовањима и седницама општинског збора, одбора или суда. Да је ово право надзорне власти не само онда потребно, кад има што да се објасни и брже до споразумљења дође, но да га могу са свим нуждним учинити известие прилике, јасно је већ и по томе, што је државној власти и иначе у дужности, надзиравати делања сваког грађанског друштва, а сувише једног јавног тела, које је прописима закона с известним преимућствима и влашћу снабдевано.

Ово су у главном важнија наређења у пројекту о устројству општина и општинских власти.

Као што се из преднаведеног пропраћаја може видети, гледало се, да се даде колико могуће више места за слободно кретање општина у стварима, које се њивог интереса наивише тичу, водећи при томе точан рачун о свима оним околностима, које у тесној свези стоје с уређењем ове важне ствари.

Узимајући у призрење како сва одношења земље, тако душевну и моралну моћ државни чиновника и општински званичника, Правителство Његове Кнежевске Светлости налази, да ће се моћи и материјалном и друштвеном развиту земље најбоље одговорити овој одавно већ осетној потреби о преустројењу наших општина и општинских власти, негубећи при томе из вида, да ће с временом учињена измена у тима околностима уједно тада и измену многи наређења у пројекту изазвати па и боље развити.

Да би се дакле преднавеним недостатцима и незгодама у садањем устројству општина и други закони прописа помогло, као и да би се известна правила сходно времену и овој преважној потреби поставила, Министар унутрашњи дела има част поднети Државном Совету под №. пројект устројства општинског молећи Га, да би у овоме изводио закон донети.

ПБр. 6.785

20. септембра 1865. год.
у Београду.

Министар
унутрашњих дела,
Н. Христић с. р.“

(поставиће се)

Димитрије С. Калајић.

ЗАСТАРЕЛОСТ ТРАЖБИНА

државних, општинских и црквених.

Објашњење § 931. грађ. зак.

У 14 броју „Полицијског Гласника“ од ове године општампано је питање суда општине лозничке: да ли тражбине општинске застаревају по § 928. ж. грађан. зак. за 24 године или по § 931. грађ. зак. за 36 година? Уредништво „П. Гласника“ изјавило је своје мишљење, да ове тражбине застаревају за 36 година — по § 931. грађ. зак. — као што је општински суд тврдио, а не за 24 године, као што према § 928 ж. грађ. закона узима првостепени суд. Како ми је познато, да је судска пракса у овом питању колебљива, то сматрам да је од интереса позабавити се овим питањем, чему су ови ретци и намењени, без претензије да буду научна и исцрпна расправа.

Као што је познато, по нашем и аустријском грађан. законнику — по коме

је наш израћен — разликују се две врсте застарелости: једна т. зв. *прибављавна застарелост* или *одржај*, т. ј. задобијање извеснога права савесним вршењем његовим за извесно законом одређено време (§§ 928, 929, 931) и *губећу застарелост*, т. ј. губитак извеснога права за то, што се оно за законом одређено време није вршило (§§ 928.а. до з., 930.а., 937., 938., 939). Ове две врсте застарелости има на уму и § 922. грађ. зак.

Из аустријског грађан. законика наш је законодавац усвојио у § 931. и т. зв. *дугу* или *ванредну застарелост*, као изузетак од т. зв. *редовне застарелости* (§ 930. а). О овој дугој застарелости говори наш законодавац у § 931, израћеном према § 1472. аустр. грађан. зак., који гласи: „Према фискусу, т. ј. према управитељима државних добара и државне имовине, у колико има места застарелости (§§ 287, 289, 1456 и 1457), даље: према управитељима црквених и општинских добара и других допуштених тела, није довољно

обично, редовно време одржаја. Државина покретних ствари, као и државина непокретних ствари или државина службености и других права, на непокретним стварима вршених, ако су ова на име држаоца у јавне књиге уписана, мора трајати шест година. Права овакве врсте, која у јавне књиге на име држаоца нису уписана, и сва остала права прибављају се према фискусу и овде наведеним повлашћеним лицима само државином од четрдесет година.“

Међутим настуца сада питање: односи ли се овај наш § 931. и на *губећу застарелост* или само на *прибављавну*? Другим речима губе ли правна лица, означена у § 931., своја права, па дакле и тражбена права, за време редовне застарелости (§ 930. а), или за време дуге застарелости, предвиђене у § 931. грађ. зак.? На први поглед изгледа да се § 931. односи само на *прибављавну застарелост*: државна, црквена и општинска добра, која неко држи, прибављају се дужим протеком

времена, за које је трајала савесна и законита државина (§ 926. грађан. зак.). И одиста, ако станемо на то становиште, да је наш § 931. превод § 1472. аустријског грађ. зак., који говори само о прибављавној застарелости (одржају), онда би смо морали рећи да се § 931. тиче само прибављавне застарелости. Како у наш законик није унесен из аустријског законика § 1485., који гласи: „Односно лица, повлашћених у § 1472., тражи се и за застарелост као и за одржај четрдесет година.“ — то би нас онда та околност још више утврђивала у мишљењу, да се наш § 931 тиче само случаја, кад неко као поштен и савестан држалац застарелосту (одржајем) хоће да прибави неку ствар, која припада држави, цркви или општини, а за случајеве, кад ова правна лица услед застарелости губе неко своје право према другим лицима, да је меродаван пропис § 930. а односно § 928. ж. грађ. законика. Али ја ипак мислим да није тако. Поред оних разлога, које г. А. Ђорђевић у својој књизи „Систем приватног права“ II књ. стр. 252., наводи, ја мислим да се § 931. тиче и губеће застарелости и због овога:

Пропис § 931. састоји се из два дела: У првом, који гласи: „у смотрењу оних добара, које или правитељству или цркви или општинама припадају, за која су особити управитељи опредељени, изискује се за застарелост дуже него обично време“ — излаже се генерално начело, да се за застарелост у погледу државних, црквених и општинских „добра“ тражи дуже, дакле не обично, време застарелости. Овим изузетком хтео је дакле законодавац да учини *благодетељање* овим правним лицима, да им имовину за дуже време сачува од губитка, који би их снашао услед застарелости. Намера је дакле законодавчева била нарочито *заштитити* горе споменута правна лица. Али ако је њима та нарочита заштита потребна у случају кад други држи њихова добра — а законодавац је за потребну сматра — онда нема разлога мислити, да им ту заштиту није хтео указати и онда, кад та лица имају неке тражбине (облигациона права) према другим лицима, које би невршењем за извесно време престале. Кад је законодавац хтео да се добра споменутих правних лица застарелосту прибављају за дуже време но што бива са добрима, која осталим лицима припадају, кад је дакле хтео да државу, цркве и општине стави у повољнији положај, онда немамо разлога веровати, да то благодетељање није хтео учинити тим лицима и у случају, кад су у питању тражбине њихове према другим лицима. Не треба се држати само законских речи, већ треба проникнути у намеру законодавчеву. У нашем случају намера законодавчева је очевидна: хоће се да лица која држе државна, црквена и општинска добра не прибаве иста застарелосту за оно време, за које се прибављају добра осталих лица (§§ 928., 929.), већ за дуже време, да им се дакле прибављање застарелосту *отеже* (а тиме да се да могућности држави, црквама и општинама да своја добра за дуже време могу натраг од држаоца потраживати). Ту је намеру законодавац јасно исказао

у првом у вези са другим делом §-а 931. Али није јасно исказано, да ће то благодетељање поменутих правних лица уживати и онда, кад су у питању тражбине њихове. Међутим та намера има се путем логичнога тумачења утврдити. Чим законодавац даје у погледу прибављавне застарелости изузетак (и повољнији) положај држави, цркви и општини, одмах из тога следује да је то хтео учинити и кад је у питању губећа застарелост. Кад је законодавац сматрао за потребно, да прописивањем дуже застарелости за прибављање добара државних, општинских и црквених узме имовину ових правних лица у нарочиту заштиту, онда из тога следује, да је његова намера дати им ту заштиту и у случају, кад је у питању престанак тражбина ових лица услед застарелости. Јер заштиту ова лица потребују исто онако и за своје тражбине као и за своје покретне и непокретне ствари. То је законодавац знао и у намери је његовој лежало заштитити дужом застарелосту и тражбине, али није се јасно изразио. За то се § 931. грађ. зак. има растељиво (екстензивно) протумачити и примена његова проширити и на замишљени (али случајно речима неисказани) случај престанка тражбина државе, цркве и општине услед застарелости.

Другим делом § 931. грађан. зак. који гласи: „тако за покретне ствари (изискује се) 6 година, за непокретна добра, ако су на име притежаочево у баштинске књиге уведена, изискује се 12 година, ако ли у књиге баштинске на име притежаочево уведена нису, иште се 36 година“ — изближе се одређује, колико за прибављање појединих ствари, које реченим правним лицима припадају, треба државина прибавиоца да траје. У првом делу § 931. исказано начело увођења дуже застарелости приводи се у другом делу истог законског прописа у живот. И овај други део § 931. тиче се и прибављавне и губеће застарелости. Како нас у овом чланку занима само питање о застарелости тражбина државних, општинских и црквених, то ћемо се њима само и позабавити. Кад према горе изложеном и тражбине ових лица не застаревају за обично време застарелости, (§ 928. ж. и 930. а), онда настаје питање: за које време застаревају? У § 931. грађ. зак. најдужи је рок оне дуже (ванредне) застарелости 36 година, према року од 24 године, одређеном за редовну застарелост (§§ 928. ж. и 930 а). Према томе, ако је у питању време застарелости неке државне, црквене или општинске тражбине, које би, кад би ова припадала другим (неповлашћеним) лицима, трајало 24 год. у смислу §§ 928. ж. и 930. а грађ. зак., онда се и време застарелости има продужити за 36 година.

Могло би се још, на први поглед, овако тумачење § 931. побијати тиме, што се и у првом делу његовом, који издржава генерално начело нарочите заштите побројаних правних лица, вели, да се у погледу „добра“ државних, црквених и општинских изискује дуже време застарелости, и из тога изводити закључак, да се § 931. не односи на престанак тражбина

дотичних лица услед застарелости, пошто се под „добром“ не би могле и тражбине подразумевати, већ само телесне ствари. Међутим кад се мало дубље уђе у ствар, видеће се да је и овај навод неоснован. Реч „добро“, коју законодавац у § 93. употребљава, не обухвата само телесне ствари, већ и тражбине. Јер у нашем законнику има врло мало речи, које имају значење строго техничко-правног термина. Понајмање то значење има реч „добро“. И ако се у првом реду под „добром“ подразумева непокретна ствар, ипак се тиме у животу означају и покретне ствари, па често и нематеријални предмети (на пр. мој добар глас све је добро моје). Према томе у толико пре тај широки појам речи „добро“ може обухватити и тражбине, као један део имовине извеснога лица. Нарочито пак то важи с тога, што су и тражбена права по нашем грађанском законнику ствари (§§ 182, 184 грађ. зак.).

Д-р Д. Аранђеловић.

ДВА ВАЖНА ПИТАЊА

из области нашег кривичног судског поступка.

А.) Може ли Апелациони Суд и без незадовољства оптужениковог, кад му каква кривични предмет дође на пресуђење, по каквом другом незадовољству, (н. пр. државног или приватног тужиоца) пресуду првостепеног суда преиначити у корист оптуженога?

Б.) Може ли оптужени, који није изјавио незадовољство противу пресуде првостепеног суда, кад Апелациони Суд одобри исту пресуду, жалити се Касациономе Суду?

Нема сумње да је време да се приступи коренитој реформи нашег кривичног судског поступка, у вези са потребном општом реформом истражних и оптужних власти и устројства судова. Ну, ове реформе, на сваки начин не могу се тако брзо извести; та питања изискују озбиљне студије, а нисмо чули да се још ма шта у томе погледу почело радити. С тога можемо за сада приступити расправи означених питања, о којима стоје контрадикторне судске одлуке, а она су од битне важности у кривичноме поступању.

А.) О првоме питању.

Нећемо овде улазити у расправу питања о системима кривичног судског поступања, већ само напомињемо да је у нашем закону о крив. суд. поступку од 10. Априла 1865. год. усвојен мешовити или тако звани умерено-инквизиторски систем. Очеvidно је да при овоме систему тражење материјалне истине иницијативом самога суда, и ако принципијелно усвојено, (в. § 5. и 51. крив. суд. пост.) има се у појединим стадијумима кривичнога поступања саображавати одредбама закона, који су за дотични истражни период прописани. Тако ако хоћемо да утврдимо каква је процедура усвојена при расматрању кривичних дела и доношењу

пресуде од стране Апелационог Суда, онда морамо најљубиво оценити прописе гл. XIX пом. закона (§ § 261.—271. кр. суд. пост.) којима је одређен делокруг рада Апелационог Суда и његове дужности и права.

Што се тиче изнетог питања, меродавни су прописи § § 264. и 266. кривичног суд. пост. наравно у вези са принципијелно усвојеним истражним системом.

У § 264. крив. суд. пост. лимитативно је изложено у 7 тачака све оно, на шта је дужан Апелациони Суд пазити, кад приступи разматрању кривичних дела.

Закључним ставом овога закона прописује се: да ће Апелациони Суд на недостатке пресуде првостепеног суда, означене под бр. 7 истог закона, пазити само по незадовољству дотичне стране, а на све друго да је дужан пазити по званичној дужности, чим је дело, ма по чијем незадовољству пред њега дошло¹⁾. Он је дакле дужан да по званичној дужности пазити и на моменте означене у овоме закону у тач. 2. и 6. које гласе:

2. је ли дело по закону казнимо и да није застарело или доцнијим околностима заглађено.

6. је ли кривац према делу на закону казну осуђен.

Према изложеноме смисао је означенога закона: да је Апелациони Суд по званичној дужности дужан пазити и да ли је дело по закону кажњиво и да није застарело или заглађено и да ли је кривац према делу осуђен на казну какву треба по закону. Нађе ли овај суд да је пресуда првостепеног суда у ма коме од изложених момената неправилна, он је дужан да такву пресуду својом пресудом исправи (§ 285. крив. суд. пост.) и пресуди онако како нађе да по закону треба пресудити, па било или не било жалбе оптуженога, само ако има жалбе онога, који се по закону за тужиоца узима. (§ § 261. и 264. in fine крив. суд. пост.). Тако, ако нађе да је дело застарело, он ће поступити по § 350. а) крив. суд. пост., ако нађе да је оптужени невин, поступиће по § 241. крив. суд. пост. и т. д.

Међутим по § 266. крив. суд. пост. Апелациони Суд моћи ће на отежање кривцу ићи само онда, ако има незадовољства онога, који се по закону за тужиоца узима. Оваква законска одредба не може ни сама по себи, а још мање у вези са помен. § 264. дати основа за разлог а contrario: да ће се на олакшицу кривцу моћи ићи само онда кад има његовог незадовољства.

За бољу тврђу оваквог нашег гледишта служе и прописи § § 272. и 276. крив. суд. пост. који се односе на разматрање кривичних предмета у Касаациономе Суду. Тако по § 272. крив. суд. пост. Касаациони Суд разматра само по жалби, а по § 276. крив. суд. пост., ако би Касаациони Суд при разматрању каквог кривичног предмета приметио, да је суд што учинио противу формалних или материјалних прописа, а Касаациони Суд у овоме случају не би био позван да то исправља, он ће

то суду у особеном писму приметити, ради будућег његовог управљања. Из садржаја ових двеју одредаба, које једна другу допуњују, види се да је законодавац забранио Касаациономе Суду ма какву радњу у конкретном предмету, мимо жалбе. То нас још боље уверава да за Апелациони Суд ова забрана не стоји, јер она, противно овим прописима за Касаациони Суд, тамо, не само да није нигде прописана, већ се из садржаја напред поменутих прописа противан закључак има извести.

Са ових разлога утврђујемо: Да је по нашем крив. суд. пост. Апелациони Суд овлашћен и без незадовољства оптуженога, да донесе одлуку у његову корист, ако је дело по каквом другом незадовољству њему на пресуђење, послано.

У овом истом смислу учињене су Апелациономе Суду примедбе од стране III Одељења Касаационога Суда, од октобра 1904. г. под № 3903. Ове примедбе Апелациони Суд усвојио је и оптуженога и без његовог незадовољства, својом пресудом од 18. октобра 1904. год. извинио од казне на основу § 54. казн. зак.²⁾

Супротно гледиште заузела је Општа Седница Касаационога Суда од 16. IX 1902. год. № 6898 (са 13 против 2 гласа).

Разлози за такво схватање изнети су у примедбама I Од. Касац. Суда од 19. VIII 1902. год. под № 6447, које овде излажемо:

„Кад оптужени није изјавио незадовољство на пресуду првостепеног суда, онда Апелациони Суд, ма да налази да је оптужени строже кажњен, но што би требало, ипак није могао према § 261. с обзиром и на § 262. крив. суд. поступка преиначавати пресуду на олакшицу оптуженога, јер као што се из поменутих одредаба законских, а и § 266. истог закона види, у свима је изречено начело, да Апелациони Суд може у једном или другом правцу преиначавати пресуду првостепеног суда, само онда ако има незадовољства државног тужиоца или оптуженога. Не буде ли пак незадовољства, по коме би се на отежицу, односно незадовољство по коме би на олакшицу кривчеву пресуда првостепеног суда могла преиначити, а примети се да пресуда првостепеног суда не одговара закону и да би је у једном или другом правцу требало преиначити — онда Апелациони Суд, који према § 264. крив. суд. пост. има по званичној дужности на кривични део пресуде да мотри, има то у пресуди да примети, но без утицаја на дати случај“.

Нећемо се овде упуштати у опширнију критику ових примедба пошто је она већ обухваћена нашим ранијим разлозима. У допуну истих напомињемо следеће:

1.) Пропис § 261. крив. суд. пост. само одређује када кривични предмети у опште могу доћи на пресуђење Апелациономе Суду, а пропис § 262. ништа не иде у при-

лог гледишту, изнетом у примедбама, но се односи на случај када има више криваца у једноме кривичном процесу.

2.) Исто тако ни у колико не стоји ни то да по пропису 266. крив. суд. пост. Апелациони суд не може ићи на корист кривца, без његовог незадовољства, као што је то већ напред поменуто.

3.) Ну још мање има основа последњи разлог у примедбама, да је смисао прописа § 264. кр. суд. пост. да Апелациони Суд има по званичној дужности да пазити на кривични део пресуде и кад нема незадовољства оптужениковог или државног тужиоца, само за то, да би онажене погрешке у својој пресуди приметио, но без утицаја на дати случај.

Ово је произвољно извођење, сасвим противно духу § 264. и његовој позитивној наредби. Да је то законодавац хтео, он би тако и казао, као што је то учинио за Касаациони Суд код прописа § 276. крив. суд. пост., о чему смо такође раније говорили.

На завршетку напомињемо да је изнето наше гледиште усвојено од већине садањих судија Касаационога Суда и да Апелациони Суд стално по њему и поступа, а такве пресуде одељења Касаационога Суда оснажавају. (Познато нам је да су такве пресуде стално одобраване у II и III одељењу Касац. Суда, а за I одељење држимо да није такав случај ни имало на разматрању).

Б.) О другоме питању.

Решење другог питања зависи од решења првога питања т. ј. од гледишта, које се заузима у првоме питању.

Ако се призна за умесно гледиште, које смо изнели, да Апелациони Суд може ићи на корист кривца и без његовог незадовољства, онда као логична последица таквога посматрања излази: да оптужени, који није изјавио незадовољство, надајући се да ће Апелациони Суд по званичној дужности пазити како је он осуђен, па ако нађе да треба, пресуду и преиначити у његову корист, из своје сопствене иницијативе, — кад се из пресуде Апелационога Суда увери, да је он одобрио пресуду првостепеног суда, — може противу исте изјавити жалбу Касаационом Суду.

То, што он није изјавио незадовољство, при оваквоме посматрању, не даје повода да се узме да се он задовољио с пресудом, јер је он имао право очекивати да Апелациони Суд пресуду у његову корист, по службеној дужности преиначи. Међутим како Касаациони Суд, по § 276. крив. суд. пост., без жалбе није позван да уништава кривичне пресуде, то њему, наравно, ништа не стоји на путу, да се сада жали Касаациономе Суду и да путем жалбе тражи уништај неправилне пресуде Апелационог Суда.

Напротив, при обратном посматрању у првоме питању, мора се и на ово друго питање одговорити негативно.

На сваки начин, онај, који је пропустио да изјави незадовољство, кад без истог Апелациони Суд не може на његову корист ићи, не може сада, кад је Апелаци-

¹⁾ Тач. 7. § 264. крив. суд. пост. гласи: „7. је ли пресуда у смотрењу приватних потраживања, ако се и о овоме уз кривцу суди, као и о трошковима сведока и вештака на закону основана.“

²⁾ Пресудом првост. суда за округ београдски од 23.—XI—1903. год. под № 18992. оптужени је био осуђен на 2 месеца затвора.

Саме примедбе Касац. Суда нећемо овде излагати, пошто су наши разлози испржнији, но и примедбе су у главном у истом смислу стилизоване.

Суд одобрио првостепену пресуду, изјављати жалбу противу ове пресуде. Шта би он могао тражити овом жалбом? Да се ожалбена пресуда на његову корист поништи. На овакво тражење одмах би следовао одговор, да то не може бити, зато, што се не могу сада чинити примедбе Апелационог Суда, да он иде на корист кривца, кад он при своме суђењу није могао ово чинити, јер није за то био по закону овлашћен.

Противно изложеноме, Касациони Суд, решењем свога I одељења од 29. X 1902. г. №9343, упустио се у разматрање пресуде Апелационог Суда од 19. IX исте године, №3776, (изречене по овде поменутих примедбама истога одељења, усвојеним од стране Опште Седнице Касационог Суда) и по жалби оптужениковој, што је очевидно погрешно и не стоји у складу са гледиштем наведених примедба.

Назад, зарад карактеристике наших прилика, вреди да изнесемо и ово:

У случају, који је био предмет разматрања поменуто Опште Седнице Касационог Суда, кривац је био осуђен на дванаест година робије. Апелациони Суд нашао је, да га треба много блаже казнити, јер је дело убиства учинио без предумишљаја (§ 156. I од.) па га је својом првом пресудом од 30. V 1902. год. №2505, осудио на три године затвора. Према означеним обавезним примедбама, одржаним у Општој Седници, другом пресудом Апелационог Суда одобрена је пресуда првостепеног суда. Иста пресуда оснажена је од Касационог Суда и тако је поменута пресуда првостепеног суда постала извршном.

Тако дакле и без обзира на овде изнете наше погледе, баш и кад би се узело, да Апелациони Суд без незадовољства оптуженога не може ићи на његову корист, свакојак стоји то да је према нахођењу Апелационог Суда, по закону, оптуженога требало казнити свега са три године затвора. Само због небрежљивости његове и његовога браниоца, (а да не узмемо, због погрешног схватања закона од стране Касац. Суда) а не што је тако по закону требало, остала му је неправедна казна од 12 година робије.

Овакво неправедно осуђење требало је помоћи путем помиловања и не допустити да он издржи и један дан више, него што га је требало осудити. Ну, наравно, о томе се нико није старао, овај осуђеник издржао је више од четири године робије и тек је пре кратког времена по закону о условном отпусту кривца, предложен за условни отпуст. А ко ће да му отклони споредну казну губитка грађанске части, коју ће неправедно издржати због неправедно изречене му казне робије? Вероватно неће нико.

Нећемо се упуштати у даље коментарисање овога случаја, већ га приказасмо као прилог за познавање наших правних установа.

М. Ђуричић Члан Касац. Суда

ЗЛОЧИН, ЊЕГОВИ УЗРОЦИ И ЊЕГОВО ЛЕЧЕЊЕ

Појава каквог новог дела професора Ломброзо у криминалној материји сматра

се увек, као важан догађај, било што творац и шеф италијанске школе у њему манифестује еволуцију свога великог духа, било што износи нове доказе у потврду својих, раније изнесених теорија. Његово најновије дело: „Злочин, његови узроци и његово лечење“ припада овој другој групи. У њему се Ломброзо враћа на своје теорије о рођеном злочинцу, криминалоидима, моралним лудима и епилептичарима, допуњујући и утврђујући оно што је већ изнео у своме главном делу: „Рођени злочинац“ (L'Uomo delinquente).

Најновији рад туринског професора састављен је из два главна дела: у првом су изложени узроци злочина, а другом њихови лекови.

Пада одмах у очи, да Ломброзо у овом делу поклања врло велику пажњу социјалним узроцима криминалитета. У првом делу његове књиге налазе се многе главе, посвећене социјалној етиологији злочина.

Прелазећи преко обичних и довољно испитаних узрока злочина, као што су узроци: климатски и метеорошки, орографски и геолошки, етнички, утицаји штампе, сиротиње, исељавања и насељавања, цене хлеба и т. д., изнећемо и испитаћемо важна и карактеристична мишљења пишења о најважнијим узроцима злочина.

По тврђењу Ломброзовом, алкохолизам игра врло велику улогу у генези злочина, и за доказ овог свог тврђења писац истиче везу између алкохолизма и сиромаштва. Али је, и поред овог тврђења, морао ипак признати, да је број убиства много већи у Шпанији и Италији, где се пије мало, него ли у Сједињеним Америчким Државама, Енглеској и Данској где се пије много више. Факт овај писац објашњује тиме, што психичка активност и специјална отпорна снага у напреднијој цивилизацији парализују последице алкохолизма. Није ли ово очигледни парадокс?

Један други, и не мањи парадокс, који је у овом Ломброзовом делу изнет са јаком аргументацијом и поткрепљен богатим детаљима, огледа се у факту: да прогрес васпитања фаворизује прогрес криминалитета. Статистика професора Лакасања већ је показала, да су извесни облици злочина и престапа апанажа образованих класа. Довољно је познато, у осталом, да фалсификовање исправа не могу вршити неписмени људи. За жаљење је, што чувени криминалиста није опширније говорио о прогресу разних метода крађиваца и о интелегенцији интернационалних злочинаца.

Била би заблуда, објашњује Ломброзо, веровати и даље у стару идеју, да је беда мати злочина. Истина је, да оскудица подстрекава на крађу, и да алкохолизам и анемија олакшавају дегенерацију и гноје земљу на којој ће цветати злочин, али је и богатство, с друге стране, исто тако важан фактор криминалитета, јер и оно подстрекава на злочин изазивајући сујету и завист, и производи дегенерацију узроцима друге врсте, поглавито развратом.

Прелазећи на утицај религије, Ломброзо енергично устаје против општег мишљења. „Време је, вели он, да се једном

отресемо атавистичког веровања, да је религија универзални лек против злочина,“ а мало даље додаје: „Прави је морал инстинктиван; морална свест је као и осећај сажаљења, ако већ не постоји, никакав религиозни и васпитни утицај не може је створити.“

Несумњиви утицај наслеђа изгледа Ломброзу као један од најсолиднијих елемената у генези злочина.

Говорећи о утицају пола на криминалитет, Ломброзо долази до ових важних закључака:

1. Криминалитет женских мањи је четири до пет пута од криминалитета мушких.

2. Криминалитет дечји скоро је једнак и код једног и код другог пола.

3. Учешћа жене у злочину у толико је веће, у колико сам злочин захтева мање физичке снаге, културе и интелектуалне енергије, и

4. Утицај великих вароши на увећавање криминалитета много је већи према женама него према људима.

Од професионалних узрока Ломброзо истиче оне, који се јављају као последица навике проливања крви (као н. пр. код месара), или као последица специјалних психолошких диспозиција (код војника) и т. д.

Политичким злочинима и њиховим узроцима обрађена је нарочита пажња у овом Ломброзовом делу. Познат је већ његов ранији рад о овој ствари „Политички злочин и револуције.“ Говорећи у кратко о географским узроцима, о рђавим владама, о надмоћности једне класе и улози секта, о економским кризама и војци, Ломброзо најзад жестоко напада парламентаризам и посланички имунитет, и вели: „Ми смо се вековима борили да би срушили привелегије свештеника, ратника и краљева, а данас одржавамо, под чудноватим изговором тобожње слободе, необичне привелегије, међу којима је и она за вршење злочина, којом се могу користити 700 људи.“¹⁾

Ово су, у кратко анализирани, главни узроци злочина, које третира Ломброзо. Као што се види, ово су узроци социјални, а не анатомски и физички. У свом последњем делу творац италијанске школе не говори нам, као што је то чинио у својим ранијим делима, о дегенерисаним и малфорисаним индивидуама, о несрећним жртвама наслеђа и моралним лудима, о људима сличним дивљацима и животињама, већ нам показује: шта друштво, околина, случаји и суерети у животу могу учинити од ма каквог лица, и у какве га авантуре могу увући посебни услови његове егзистенције и општи услови средине у којој живи. Ну, и поред свега овога, ми не држимо да је Ломброзо напустио ма шта од својих старих идеја. Осећа се, мимо свега, да је индивидуални фактор остао и даље за њега главни — битни — елемент криминалитета. Из његове анализе објективних узрока злочина излази јасно, да им он придаја врло мало важности. Он их види изукрштане у то-

¹⁾ Реч је о народним посланицима у Италији.

шкој мери, да се додирују, мешају и паралишу, из чега сасвим природно излази, да пресудну улогу имају субјективни, унутрашњи, лични узроци.

* * *

Говорећи о спречавању и лечењу злочина, професор Ломброзо, као и све присталице италијанске школе, мишљења је, да се злочин може уништити уништењем прилика које га изазивају. Тако би, по њему, укидање царине онемогућило криминалство; раздавање горива сиромасима спречило би крађу дрва; олакшан развод брака редуцирао би број браколомстава и т. д. Примена ових и овима подобних средстава била би несумњиво корисна кад, на жалост, не би морала бити веома ограничена.

Изненађује нас, што Ломброзо говори врло мало о научној полицији, којој је у Италији обраћена нарочита пажња, захваљујући Отоленгију — једном од највернијих присталица Ломбрових доктрина.

Ми бисмо се особито радовали да је Ломброзо, чија је реч данас толико тешка, приликом говора о данашњим средствима идентификације, која, неоспорно, заузимају прво место међу средствима за прехрану од злочина својим застрашавајућим дејством, дао импулса идеји о интернационалној полицији која ће, онагдана када буде остварена, уништити страховиту моћ интернационалних банди.

Придружимо се похвали, коју писац одаје амерканском систему телеграфске узбуне и установи ноћних стражара, који постоје и у другим државама, и имају врло великог утицаја на спречавање ноћних злочина.

Средства, која Ломброзо предлаже за спречавање политичких и чиновничких злочина: ограничење броја народних посланика и редуцирање њихових права, умањење чиновничтва и децентрализација, личе нам на плагатске жеље. На злочине и преступе, који стоје у вези са политиком, најмање могу утицати људи од науке.

Са обзиром на оно, што смо раније казали о васпитању, Ломброзо предлаже да се укину све школе по казним заводима. По његовом тврђењу, школе ове не само да немају никаквог утицаја на моралну страну повратника, већ их, штавише, чине вештијим и лукавијим. *«Сами рођени злочинци признавали су ми — вели Ломброзо — да су у настави добили моћног помоћника».*

За саме казнене заводе писац вели да су *«монструозна бесмисленост»*, и ако су за данас једина друштвена одбрана од злочина. Режим заједничког издржавања осуде права је школа злочина. И сам Ђелијски систем незгодан је; пракса доказује, да и притвореници по Ђелијама никад не оскудевају у средствима за комуникацију. Поступни ирландски систем изгледа још најбољи у теорији. По њему се осуђеник прво заговара у Ђелију, у којој искључиво живи о биљној храни и ради какав монотони посао. После осам или десет месеци преводи се у прву класу,

која ради у Ђелији са отвореним вратима и за рад добија извесну новчану награду. За овим осуђеник прелази у нарочиту категорију, у којој је за свој рад много више плаћен, и најзад се преводи у класу полуслободних радника ван казних завода. Сличан систем примењен је и у Данској али добивени резултати нису, на жалост, одговорили очекивањима.

Што се тиче депортације, Ломброзо налази да је она врло мало корисна злочинцима, а веома штетна за колоније у које се они шаљу. Криминалитет је страховит међу ослобођеним осуђеницима у Каледонији и на Гујани. Ломброзо нарочито истиче овај чакт, да би доказао неоснованост захтева оних криминалиста, који не престају да понављају: *«Промените средину, па ће нестати злочина».* *«Овде је — вели Ломброзо — све промењено: раса, клима, прилике; сви узроци злочина удаљени су, па ипак рођени злочинац продужује серију својих злочина на рачун поштених људи».* Само што Ломброзо губи из вида, да је овде и нова средина нездрава.

Поред примене казне, турински професор напада још и установу пороте, а нарочито право помиловања, о коме вели ово: *«Ако је помиловање правично, значи да закон не ваља; ако ли је пак закон правичан, право помиловање је атентат на закон. У првом случају треба уништити закон; у другом право помиловања».*

Као што се из свега изложеног види, у данашњој згради кривичног правосуђа Ломброзо не оставља ништа на свом месту. Без обзира на школу којој припада, мора се признати да су његове оштре критике оправдане.

Остаје нам још да видимо која средства предлаже италијанска школа за спречавање и лечење злочина. Ломбровом излагању ових средстава претходио је један увод, у коме се говори о индивидуалним и урођеним узроцима злочина. *«Пре апстрактног злочина — изјављује Ломброзо — ми морамо изучавати самог злочинца, који, ако је рођен, представља многобројне специфичке и, готово увек, атавистичке карактере.»*

Ови специфички карактери приближују злочинца примитивном човеку, а понекад и животињским расама. Поред овога, рођени злочинац показује, према туринској доктрини, исте знаке дегенерације које и епилептичар. Ломброзо још доцпушта тип криминалоида, моралне луде, злочинца из пасије и злочинца из навике. Нећемо се овде упустити у стару и већ познату дискусију о овим стварима између школе италијанске и школе лијонске (француске), пошто надмоћност индивидуалних над социјалним узроцима, и обратно, доприноси врло мало питању о спречавању и лечењу злочина. И једној и другој школи (реч је о њиховим правим шефовима) може се изнети на решење овај проблем: *«Ако су злочинци упућени на злочин потпуно или делимично, узроцима који не зависе од њихове воље, шта ће бити од права кажњавања?»* Уверени смо, да се Ломброзо (сагласан са Гарофалом) не би устручавао да одговори ово: *«Ако постоји потреба*

за злочиним, постоји исто тако и потреба за друштвеном одбраном, па, дакле, и за казном, која се има одмеравати према систему опасности коју проузрокује злочинац». Признајемо радо, да Ломброзо са практичног гледишта има право. У колико је један злочинац опаснији, у толико и друштво има већег права да предузме против њега строге мере у циљу своје заштите. Али у праву у научном смислу, као и са гледишта филозофског, ми смо сасвим противног мишљења: то није право кажњавања, које треба истаћи према неурачунљивима, већ право одбране.

Много је рационалнија и, готово без критике, идеја о подизању азила за злочинце. У њих би се, по Ломброзу, имали интернирати: 1. сви душевно оболели, који би манифестовали склоност ка злочину; 2. сви извршиоци необјасним злочина, т. ј. оних који су извршени без икаквог повода; 3. сви они који би извршили злочин у стању епилептичног, и 4. они поштени људи, који би пали у злочин услед болести, или хроничног алкохолизма, а нарочито они који су потомци душевно оболелих и епилептичара, и који притежавају многобројне знаке дегенерације. Управа у овим азилима била би у рукама лекара и чиновника казнене администрације.

За остале злочинце, т. ј. за оне који нису за азил, професор Ломброзо препоручује интернирање са прогресивним ослобођењем. У сагласности са криминалистима свију земаља он тврди, да је морална поправка могућа само код деце. У добру, у коме мозак личи на мек и растегљив восак, још је могуће поправити индивиду-у, али не у заводима за поправку, већ у средини честитих фамилија, поглавито сеоских.

За незнатне преступе писац препоручује мање казне, као што су опомена и укор, и тражи, најзад, потпуно укидање казне за извесан број казних дела.

Што се тиче преступа, својствених случајним злочинцима, као што су: крађа животних намирница, убиство без предумишљаја, браколомство, дуел и т. д., Ломброзо оставља времену и прогресивном напретку обичаја, да их прво избришу из наших казних законика, а затим и потисну из наших обичаја.

Поред свију изложених средстава, Ломброзо још предлаже адапцију злочинаца извесним облицима социјалне активности, а нарочито пословима који захтевају дрскост и енергију, као што су: разна истраживања, војничка служба, далеко колонизирање и т. д. Он предказује епоху, у којој ће и најнеизлечивији злочини бити веома ограничени, у којој ће и непоправими злочинци наћи занимања у напреднијој цивилизацији, те ће се, на овај начин, вели, испунити познате Реденптерове речи: *«Курјак и јагње храниће се заједно; лав ће пасти траву заједно са водом, и тако ове животиње неће више чинити ни зло ни штету.»*

ПОУЧНО - ЗАБАВНИ ДЕО

ЗЛИКОВАЧКА ЧАСТ

криминална прича

У гостионици „Код Лафа“ свако се вече скупљало за једним столом неколико старих, изслужених чиновника. Претресали су политику, дневне новости, а најрадије своје успомене и доживљаје из прошлости.

— Можете говорити шта хоћете, али ја остајем при томе и тврдим, да и зликовци имају своју част, узвикнуо је стари, доброћудни чича Штајнерт, држећи уздигнуту песницу.

— Немојте се излагати подсмеху, Штајнерте, настави пуковник Ланкен. Појам о чести врло се разнолико схвата и тешко се може доћи до сагласности у мишљењу о томе питању. Свакако да и међу таквим субјектима може егзистовати појам о чести, и ту овај или онај налази своју част у истицању и похвали свога необично бруталнога дела. И зато одлучно одбијам да се такве радње могу идентификовати са појмом о чести.

— Свакојако, пуковниче! Ако мој говор тако схватате, онда смо се погрешно разумели. Ја и сад понављам, да и разбојници и крађивци могу неки пут бити прожмани осећајем чести. Зато вам могу навести очит пример.

— Причајте, Штајнерте, причајте, навалише на њега сви пријатељи.

— На, добро, испричаћу вам и ако то чиним нерадо, јер је то била борба на живот и смрт.

Поткрепи се са неколико добрих гутљаја пива, завали се угодно у столицу и протрља руком чело.

— То је било пре 30 година, поче Штајнерт. Био сам тада млад и кренак, у цвету свога успешнога рада. Ви сте сви познавали јувелира Голдшмида. Код њега је извршена опасна крађа робе у вредности неких 600.000 марака. Злочинци су извршили дело са таквом вештином и обазривошћу, да је Голдшмид хтео скоро излудети услед немоћи полиције да пронађе зликовце и покрађу.

Тако сам бар читао у новинама, које су ми случајно допале руку. Тада сам се налазио у Берлину. Заинтересовао ме је тај случај услед његове мрачне тајанствености, најмање пак због обећане велике награде. Од очајнога јувелира ништа се није могло сазнати, а ни иначе се није могао никакав траг приметити. Убрзо сам се преварио да ћу што наћи, јер сам био убеђена, да и најпредострожнији злочинац мора оставити за собом ма каква трага на месту дела. Скоро четири сата претресао сам испражњену трговину, ормане и столове претуром, али све узалуд. Последњи ми је покушај остао још за патос, и у једној његовој пукотини паћем једно мало запало срце бисера.

Голдшмид одахну кад му показах шта сам нашао.

— То је био прстен, објасни ми он. Прстен са једним дијамантом, оперважен

венцем таквога бисера. Та је малена кост представљала вредност од 2000 марака, и њу ми је дао граф Валдорф на оправку. Услед нестанка те ненакладиме успомене, граф је био као луд.

Више ништа нисам могао сазнати, те оставим очајнога старца тешећи га са неколико речи, и јавим се графу.

Иначе горд, неприступачан господин, прими ме необично учтиво и кад сам му предложио моје трагање за прстеном, хтео ме је скоро загрлити. Брзо донесе нам други прстен, идентичан са украденим и узмем његову тачну скицу.

При растању стисну ми у руку новчаницу од пет стотине марака.

— Не штедите, драги господине Штајнерте; нека кошта шта кошта, само ми донесите прстен.

Тада пођох у тражење. Читаве недеље у најразноврснијим прерушавањима претуром сам се по друштву гамена и коцкара, са сумњивим креатурама пио сам братимство, заљубљивао се у проблематичне женске, набацивао на себе свако рђавство, све на рачун графов, али залуду.

Са таквим резултатом да изађем пред графа и признам му своју немоћ, било ме је срамота, те сам био скоро решен, да се нечујно изгубим. Свакако да је то било нечасно, али шта сам друго знао чинити. Мој би позив био за свагда упропашћен. Чинило ми се неупутно да за свој одлазак јавим у хотелу, јер би то одмах могао сазнати и граф.

Тако сам, као и сваке вечери, отишао у варош после вечере. Пошто није било могуће отпутовати, намерим да ноћим у „Манастиру“. Упркос томе побожном имену, тај је локал био уточиште најзвиканијих личности; био је остатак, рушевина једнога манастира, са мрачним, непроходним ходницима, избама и подрумским одајама, од којих је једна служила за гостинску собу. Већ сам више пута долазио у ту извикану кућу, а нисам је ни тога вечера хтео напустити, што сам непрестано још имао наде да ћу моћи наћи прстен. Ту су се скупљали најокорелији крађивци, али све их је држао у шаху кафетија, човек херкулеског стаса, мрачног, натмуреног погледа. Он је у исто време био и њихов поглавица; без његове воље није се смело ништа предузимати, а сва похара и плен мора се увек њему доносити. Они су се вољно повиновали његовој умешности, његовом оштроумљу, а то је узрок да му се, и поред многих полицијских претреса, никада није могло доскочити и стати за врат.

Према друговима био је предусретљив, али никад није трпео приговоре. Тада је могао бити груб и свиреп. Причало се, да је без икаква размишљања и милости убио заводника своје кћери и закопао га у подрум.

У те страховите замке ишао сам ја; вукао ме је тамо неки необјашњиви осећај.

Крчма је била скоро пуна кад сам ушао унутра. Једни су седели за столовима, пушили луле и играли карата, други су се испружили по земљи, подбочили главе рукама и причали по свој прилици какве

шаљиве ствари, пошто су се грохотом смејали.

— Пази, „ћоре!“ одјекну један узвик и сви се погледи упреше на мене и моје елегантно одело.

— Сигурно си нашао какву нову љубавницу? рече један.

— И то извесно неку фину, подсмевао се други, па јој није било добро његово старо одело.

— Имаш право, одговорих ја. С тиме се прекиде разговор, те ја седнем за један сто и поручим чашу пива од мајстора (тако су звали гостионичара).

Мало после тога приђе ми једна осамнаестогодишња, лепа девојка.

— Моја кћи, рече гостионичар са очинском гордошћу. Јединствена девојка, сад се баш вратила с пута. У стању је да устане противу десет оваквих. Путувала је као благородна бароница и донела је собом пуну кесу адиђара. Али немој се ничему надати. И ако си ти и са једним оком тако леп, ипак она није за тебе, јер кад се једном повучем из овога живота мислим да је удам за поштена човека. Јеси ли разумео!

Само сам механички климнуо главом, а поглед сам упро у девојкину руку. На средњем прсту њене десне руке био је тај много тражени прстен. Моје га је оштро око одмах познало; недостајало му је и оно зрно бисера, дакле свака је заблуда била искључена.

— Прстен, прстен, нехотично ми пређе преко усена.

Гостионичар се наједанпут испречи преда мном.

— Шта знаш ти о овоме прстену? Шта те се тиче прстен? грмну он.

Од те вике сви поскакаше на ноге и опколише ме са свих страна.

— Говори! Ко си ти?

— Ухода, шпијун! одјекну са свих страна.

— Сад ћемо видети! узвикну гостионичар и у моменту здера ми завој са ока.

Дивља се ларма подиже кад ме видеше са оба здрава ока.

— Издајство! рикнуше неколицина. Доле с њим!

Укочен као статуа, не могавши учинити ни један покрет, стајао сам у сред бесне гомиле, а преда мном је био гостионичар, са стегнутим песницама и дрхтањем телом.

— Претресите га! нареди он.

Грубе руке изврнуше ми све џепове. Нађоше је. Са подсмехом држаху моју легитимациону карту и гледаху у њу. Био сам изгубљен.

— Радите са мном шта хоћете, рекох ја хладно. Толико вас противу једнога, ту не помаже никаква храброст!

Гостионичар слегну раменима.

— Пустите га, ја тако хоћу!

Сви послушаше и вратише се на своја места, истина с негодовањем.

И ја се преморен спустих на столицу, да размишљам о своме критичном поло-

жају. Никад нисам био мекушац, али ми је срце задрхтало при помисли да ће ме убити ти дивљаци. Да је била бар отворена, часна борба, већ овако да ме нестане без трага и гласа, услед једне непромишљено исказане речи.

Штајнерт ућута за неки тренутак и обриса са чела грашке зноја.

— Верујте, господо, то су били ужасни часови. И ако су се сви злочинци предали пићу и картању, ипак ми је одлазак или бегство било немогуће; гостионичар се био наслонио на келнерај и сваког тренутка је био готов да ми једним скоком приђе и убије ме.

Колико сам дуго седео нисам ни приметио. Крчма се постепено празнила, док најзад не остадоше два друга, необично груба изгледа. Изгледа да су очекивали неку заповест од мајстора, па су почели већ бивати нестрпељиви.

— Како стоји са овим? Хоћемо ли да учинимо крај? упиташе шапућући.

— Торњајте се напоље, ја ћу сам свршити с њиме, одговори им гостионичар намрштено и заповеднички им покаже врата, те се обојица удаљише.

Пошто је добро закључао врата приђе мени.

— Сад смо сами, очи у очи. Хоћеш ли покушавати да ми се опиреш.

Погледам испитивачки његов дивовски стас, раздрљене, мускулозне руке и признадох у себи, да бих и у овој јединачној борби морао подлећи.

— На што? Жив нећу изаћи напоље, па да ме тамо причекају и премлате твоји допови, као каквога пса; не то нећу допустити.

— Је л' то сва твоја храброст? подсмевао ми се он.

— Учини ми задовољство и учини једном крај!

— Али ја нећу, рече он потмуло.

Ја га погледах зачуђено.

— Зар те нисам до сада штитио? Гром и пакао, нисам ја баш обичан убица?

— Па онда ме пустите да идем.

— Кад бих био будала, насмеја се он. Кроз један сат имао бих на вратима сву полицију.

— Свакако. То ми налаже дужност.

— Ти би ме издао и ако ти поклањам живот?

— Морао бих! Зар би ти друкчије радио?

— Онда мораш умрети!

— Па ти већ видиш да ја храбро гледам смрти у очи.

— Е, а ја то нећу! узвикну он и пркосно удари псењицом о сто. Зашто си морао баш ти доћи? Другога бих са свим хладнокрвно убио. Али ти — ти си права битанга.

— Хвала на комплименту!

— Кушуј и пусти мене да говорим.

За тим привуче једну столицу, спусти се на њу и главу зари у обе шаке.

— Сит сам, потпуно сит! Веруј ми, ово је псењи живот! Кратко и јасно, хтео

бих да још једном постанем честит човек. Закуни ми се, да ћеш ћутати.

Ја се збуних. Треба ли да пристанем? У том случају бићу слободан.

— Хм, ту бих се имао промислити, одговорих му ја благо. Питање је само, шта ти мени нудиш за то?

То је била одсудна борба, коју сам тада водио.

— Ето ти прстена за којим си жудео, и метну прстен на сто.

— И све Голдшмидове јувеле?

— Ти си луд? упита он као помаман.

— Друкчије не иде. Ја хоћу и своју част да очувам. Где је прстен ту морају бити и јувеле.

Он се дубоко замисли.

— Добро, даћу ти и њих. Ходи, да ти покажем где су сакривене. Узе једну лампу и заповеди ми да пођем с њим.

— Куда? упитах ја устежући се.

— Можда ми не верујеш? одговори ми он болевим гласом. Ходи само ја ћу ићи напред.

Пођосмо кроз неке тајанствене ходнике, и код једне мале удољине стадосмо.

— Ту лежи оно ђубре! Једино убиство, и то из освете за част своје кћери.

Без једне речи продужисмо даље идење. Код једних гвоздених окованих врата стадосмо, и њих отвори.

— Ту је сав стареж!

Дуго сам, запањен гледао у силно богаство. Велики ормани били су препуни сваковрсних адиђара. Онајобичнијег златног прстена, до блескавог брилијанта неописане вредности. Већ нисам могао гледати, те сам морао зажмурети.

Вратисмо се понова горе.

— Колико си ми јада и чемера показао! рекох ја уздишући.

— А колико тек проклетства, додаде он горко. Хоћеш ли да пристанеш на мој гредлог?

— За двадесет и четири сата, хоћу!

— То је мало! За то време не могу далеко отићи.

— Мењати не могу, јер ћу иначе наћи празно гњездо.

Више ми ништа није одговорио, већ ме одведе у једну собу и отиде да спава.

Мира нисам могао наћи. На све сам мислио и најзад се решио, да свој живот што скупеље продам. Рано у јутру дошао је опет к мени у собу.

— Ходи, време је! Нека буде како си ти хтео.

Оданух душом и приђох отвореним вратима, али морадох устукнути натраг. Преда мном су стајале две грубе људскеаре и препречиле ми пут.

— Шта ћете овде? ослови их гостионичар.

— Хоћемо да испратимо овога.

— Одмах се вуците кући грмну им мајстор.

Изгледало је да су се један моменат устезали, али ипак одоше, шкришећи зубима.

— Хтели су да ти смрсе конце, објасни ми он. Овде, у том извиканом крају, не би за тобом нико закукао, нестало би те, као да те никада није ни било.

После дужег идења стигосмо у један предео где је било становништва, и ја се онда обратим њему:

— Тако, сад можеш ићи својим путем.

— Не, хоћу да знам где станујеш.

Поред мене прође један полицајан и мало ми олакну. Са њим у друштву могао сам се надати да ћу моћи савладати одвратнога гостионичара, али ме од тога уздржа осећај захвалности.

Пред својим хотелом застадох.

— Хоћеш ли одржати своју реч?

— За двадесет четири сата сигурно.

— Добро. Пази само да се не предомислиш, јер ћеш бити под стражом. Или мислиш, да не могу да погодим твоје мисли?

Откри мало горњи капут и показа ми да видим кратак, оштар мач.

— То ће ти бити по сред срца, ако ма и најмање шта покушаш, рече ми намрштено.

Преблдео устукнем натраг. Дакле два пута сам се извукао од сигурне смрти.

— Добро, иди! рекох ја дрхтећим гласом. Ћутаћу, јер си човечно поступао са мном. За то ти хвала и желим ти свако добро.

— Бесмислица! рече он скоро преривно. Што сам чинио био сам дужан себи, а не теби.

По том се брзим кораком удаљи.

— Тако, моја господо, то је моја историја, и надам се да сам дао доказа, да и међу зликовцима има часних људи, заврши Штајнерт и управи поглед на пуковника.

— Слажем се, драги Штајнерте. И ако је био тако велики и окорели зликовац, ипак је имао у себи части.

— А како се завршила та авантура? упиташе други.

— Гостионичар је побегао. Још пре поноћи посетио сам то зликовачко гњездо и све сам их похапсио. Били су нешто похарали, те су баш почели да деле плен.

Истина да су се после граф и Голдшмид показали врло предусретљиви, али ја не бих ни за какве новце пожелео да још једном проживим онакву страховиту ноћ.

са немачкога
Д. В. Бакић.

ПОУКЕ И УПУТИ

Поравнање закључено између парничара има силу извршне пресуде у односу између њих, али не и према трећим лицима.

По наређењу смедеревског првостепеног суда од 15. фебруара 1896. год. Бр. 3415 пописана је и стављена забрана на покретност Вукашина М. Ц. опанчара из Смедерева за рачун Алексе П. из Смедерева и предата на чување Марији, кћери Алексиној, а жени Вукашиновој.

По поравнењу учињеном између Алексе и Вукашина 20. марта 1896. г. Бр. 6153, код смедеревског првостепеног суда, обвезао се Вукашић, да у року од три године исплати Алекси или његовој кћери, а својој жени Марији, 1800 дин. на име донетог мираза, и да се забрана на пописане ствари сматра као оправдана.

Доцније, 7. јануара 1901. год., Вукашин је својеручно написао и потписао једно писмено, у коме признаје, да није исплатио 1800 дин., што му је донела жена Марија на име мираза и да јој ради измирења тога дуга уступа у својину све своје покућанство побројано у списку од 12. марта 1896. г. Бр. 5782, а то су ствари, на које је Алекса био ставио забрану и које су изложене у списку поравнања.

Решењем београд. првостепеног суда од 6. фебруара 1901. год. Бр. 2979, одобрена је забрана на покретност Вукашинову за обезбеду 300 дин. са интересом и осталих трошкова, што је Вукашин дуговао Живојину Д. обућару из Београда. По овом решењу пописана покретност предата је на чување одређеном стараоцу Димитрију М. из Београда. Марија, жена Вукашинова, на протоколу код кварта теразијског, који је попис извршио, изјавила је, да је пописана покретност њена својина и тражила је, да јој се иста, као таква, уступи на слободно руковање. Кварт теразијски, пошто Марија није поднела никакав доказ, а поверилац Живојин изјавио је, да јој не признаје право својине, решењем од 13. фебруара 1901. год. Бр. 1249, упутио је Марију, да код суда поведе парницу и докаже право својине. По том решењу Марија је повела парницу, али је пресудом београдског првостепеног суда од 12. априла 1901. год. Бр. 8603, одбијена од тражења скинућа пописа као неумесног. Том, дакле, пресудом, утврђено је, да је пописана покретност за рачун Живојинов својина Вукашинова и да се Живојин из ње имао наплатити за своје потраживање од Вукашина. Доцније је Живојин ту покретност уступио Вукашину, пошто му је дуг исплатио, и од тог тренутка Вукашин је постао њен сопственик.

Пошто је Живојин уступио ствари Вукашину, Вукашинова раздвојено живела жена Марија тражила је, да квартал теразијски, на основу учињеног поравнања код смедеревског првостепеног суда 1896. год. Бр. 6153 и Вукашиновог писмена од 7. јануара 1901. год., одузме те ствари од Вукашина и преда њој као њену својину.

Вукашин је на саслушању изјавио, да његова жена Марија нема права на уступљене му ствари од Живојина, јер то нису ствари, које се спомињу у поравнању под Бр. 6153., већ друге, доцније набављене.

По тражењу Маријиним, квартал је теразијски, на основу § 466. грађанског судског поступка, 12. јула 1901. год. Бр. 5897 решио, да се све ствари, које су по поравнању прешле у својину Вукашинову, одузму од овога и предаду његовој жени Марији, као њена својина, пошто се претходно сравне са списком изложеним у

поравнању Бр. 6153. То је решење одобрено и Управа гр. Београда решењем од 30. јула 1901. год. Бр. 19696, а њено решење одобрио је Министар Унутр. Дела решењем од 12. септембра 1901 год. ПБр. 20604.

Противу овога решења Министровог, Вукашин се жалио Држ. Савету наводећи у жалби, да је Марија судском пресудом одбијена од тражења, да се ствари сматрају као њена својина, да се судска пресуда мора поштовати и да се полицијска власт ненадлежно умешала у ову ствар.

Држ. Савет нашао је, да ожалбено решење Министрово не одговара закону из ових разлога:

Судском пресудом, којом је Марија одбијена од тражења, да се скине попис са Вукашинових ствари за рачун Живојинов, као са њене својине, утврђено је, да Марија није могла доказати својину спорних ствари, и да су тиме те ствари оглашене као својина Вукашинова. И такво стање мора остати све дотле, докле Марија не би судским путем добила право на њих. По томе, квартал теразијски није могао решавати на основу поравнања и изјава Вукашинових, учињених пре пресуде, да се ствари од Вукашина, које се налазе у његовом притежању, одузму и предаду Марији, јер би се тиме упустио у решавање о праву својине, за што није надлежан.

Министар Унутрашњих Дела писмом својим од 22. марта 1902. год. ПМ 5574, известио је Државни Савет, да се с предњим посматрањем Савета не може сложити, јер пресуда првостепеног суда за град Београд од 12. априла 1901. године Бр. 8603, која је изречена у спору речене Марије против Живојина Димитријевића олд., као повериоца њеног мужа, не може бити меродавна и у питању о својини између Марије и њеног мужа Вукашина, кад је она поравнањем закљученим пред првостепеним смедеревским судом 19. марта 1896. год. под Бр. 6153 и писмом самог Вукашина доказала, да су ствари њена својина.

Према томе, овде није спор о својини, већ се има да изврши поравнање, које по § 146. грађ. суд. поступка има снагу извршне пресуде и надлежна је власт и учинила наведеним решењем, јер поменуто поравнање не би могло бити доказ према трећима, а између мужа и жене, који су га и закључили, оно је потпун доказ.

Државни Савет поново је се упустио у оцену овога предмета, па је, с обзиром на предње разлоге Министрове, нашао, да је решење Министрово правилно и на закону основано.

С тога је одлуком својом од 26. марта 1902. год. Бр. 1041, одбацио жалбу жалитеља Вукашина као неумесну.

Један случај расправљеног сукоба о надлежности између Министра финансија и Министра унутрашњих дела, за расправу питања о наплати аренде за заузету речну обалу.

Живојин С., олд. адвокат, пуномоћник В. М. Димитријевића, Рад. Ђирковића и

Звет. Јефтимиадеса, сопственика приватних купалишта на реци Сави у Београду, обратио је се Министру унутрашњих дела, тражећи, да се његови властодавци начелно ослободе од плаћања таксе општини београдској, у име аренде за заузету обалу, коју им је таксу прописано општински одбор.

Предмет овог тражења Министар унутрашњих дела послао је Министру финансија, с молбом, да он по истом донесе решење, пошто је спорно питања финансијске природе, које општина регулише својим буџетом, а овај прегледа и одобрава по чл. 36. и 37. закона о окружним, среским и општинским буџетима Министар финансија.

Али Министар финансија писмом својим од 12. марта 1907. год. БПБр. 769, одбио је од себе надлежност за оцену овог питања, налазећи да оно не спада у његову већ у надлежност Министра унутрашњих дела, пошто је он непосредна надзорна власт над општином београдском према чл. 142. закона о општинама и по чл. 143. истог закона надлежан да оцењује, да ли општина београдска тачно примењује тач. 13. расписа Министра унутрашњих дела од 7. фебруара 1905. г. ПМ 3490. по којој тачи: таксу за употребу општинског земљишта на пристаништима (обаларину), у смислу чл. 8. закона о водама и њиховој употреби, тач. 3. чл. 28. и тач. 3. чл. 86. зак. о општинама, прописује општински одбор.

Министар унутрашњих дела није се сложио са овим гледиштем Министра финансија, како са раније изнетих разлога, тако и по томе, што се он — Министар финансија — у једном случају, сличном овоме, огласио за надлежног ради оцене питања о томе: да ли су приходи и дажбине општинеке, предвиђене у њиховим буџетима, на закону основани, или нису, и да има право да забрани наплате оних прихода, за које нађе, да немају ослободу у закону.

За доказ својих навода, Министар унутрашњих дела позвао је се на распис Министра финансија ПБр. 660/905 год., на свој распис ПМ 3490/905. год., у коме је тач. 14., као супротна надлежном распису Министра финансија БПБр. 660 од 1905. год., укинута новим његовим расписом ПМ 13053./905 г., — најзад позвао се и на преписку по овој ствари из 1905. год. између њега и Министра финансија, из које се види, да је напоследку призната Министру финансија надлежност за оваква питања.

С тога је Министар унутрашњих дела, а у смислу тач. 7. чл. 5. закона о уређењу Државног Савета, писмом својим од 19. марта 1907. год. ПМ 4557, послао сва акта овог предмета Државном Савету, тражећи, да Савет донесе одлуку о томе: ко је надлежан за оцену његову — он или Министар финансија.

Државни Савет, на основу тач. 7. чл. 144. Устава и тач. 4. чл. 5. зак. о свом уређењу, узео је у оцену ово тражење Министрово, па је нашао, да је за расправу односног предмета надлежан Министар унутрашњих дела, а не Министар

финансија, јер кад се спорна такса, у име аренде за заузету обалу, као општинску својину, наплаћује на основу одлуке општинског одбора, донете у смислу тач. 3. чл. 128. и тач. 3. чл. 86. закона о општинама, онда је за оцену умесности њене наплате односно за оцену законитости дотичне одборске одлуке, с обзиром на чл. 142., чл. 143. у вези чл. 152. поменутог закона, надлежан Министар унутрашњих дела, као непосредна власт над општином београдском.

Један случај из §§ 481. и 465. грађанског судског поступка.

На дан 12. јануара 1900. год. начелство окр. ваљевског путем јавне лицитације продало је непокретно имање стедишне масе Живка Т. трг. из Ваљева за наплату дуга разним повериоцима, а по наредби ваљевског првостепеног суда.

Имање је уступљено Живану Гашићу трг. из Ваљева за 20.000 динара.

Продаја ова постала је извршном, али купац Живан није хтео у законом року положити куповну цену, и начелство је с тога одредило другу продају на његову штету.

Ова продаја није постала извршном с тога је одређена друга, и на дан 11. марта 1902. год. имање је уступљено Богосаву К. терзији из Шапца за 19950 дин.

Кад је ова продаја постала извршном први купац Живан Г. на чију је штету имање продавано, молио је начелство да му се положиена кауција у 1200 динара врати.

Према овој молби начелство је донело одлуку: да се кауција врати Живану, пошто се претходно од исте наплати радила у цени између прве и друге продаје, а то је 50 дин., а сем тога и сви трошкови око продаје у смислу §§ 381. и 465. грађ. пост. Ово је одмах и учињено, и ресто кауције враћено купцу Живану.

Како купац Богосав на коме је имање остало на последњој продаји, није био у стању да у законом року положи куповну цену, — ваљевска штедионица обратила је се начелству молбом, да продају имања не врши сада само на штету купца Богосава, но и на штету првог купца Живана.

Начелство налазећи да према §§ 481. и 465. грађан. пост. нема више одговорности до првог купца Живана донело је решење од 24. маја 1902. г. № 4018 којим је известило штедионицу: да ће начелство вршити продају само на штету другог купца Богосава, а у исто време упутило штедионицу надлежном суду, да путем грађанског спора доказује даљу одговорност првог купца Живана.

По жалби пуномоћника „Штедионице ваљевске“, ово је решење одобрио Министар Унугр. Дела решењем својим од 25. јуна 1902. год. П№ 14697.

У жалби изјављеној Државном Савету жалитељ је навео: да не стоји навод Министров да расправа питања ове природе

спада у судску надлежност, што се види из прописа § 465. тач. 6. грађ. пост., по коме је полицијској власти остављено право, да без пресуде судске наплаћује штету која би се према § 484. грађан. поступка показала новом продајом. Према томе, да је полицијска власт у смислу наведених прописа законских, с погледом и на § 479. грађан. поступ, требала одредити продају како на штету другог, тако исто и на штету првог купца, који није испао из обвезе за накнаду штете.

Државни Савет нашао је да је решење Министрово на закону основано с тога је одлуком својом од 20. децембра 1902. г. Бр. 8808 одбацио жалбу као неумесну.

М. В.

ПОУКЕ И ОБАВЕШТЕЊА

Учињена су нам ова питања:

I.

Суд општине брезанске, актом својим од 18. јануара ове год. Бр. 207, пита:

„У селу Бершићима ове општине, постоји једна старинска механа, која је стекла механско право, али не одговара плану ни једне класе, какви се сада прописују.

У истом селу, један сељак подигао је једну зграду, која би одговарала, од прилике плану механском III класе, са намером да је претвори у механу.

У то име, он је тражио од овога суда уверење, да у реону ове општине не постоји ни једна механа по плану, и да му се одобри да подигнуту зграду претвори у механу.

По овој молби суд са одбором донео је решење да у реону ове општине па ни на државном друму, нема механе по плану, и да би молиоцу требало издати тражено уверење, како би добио право за подизање механе, пошто је ова потребна, али му уверење није одмах издато.

Кад је за ову одлуку сазнао сопственик оне старе механе, он је тражио да суд и одбор издаду и њему тако уверење, јер би, вели, и он подигао механу на место оне старе, бојећи се, наравно, да би подизањем нове, ова изгубила сваки рад.

Сад је суд са одбором у недоумици шта да ради, зато пита:

а, да ли има прече право на подизање механе онај што има стару механу или онај, што је већ решено да му се изда уверење али му није издато?

б, може ли се дати дозвола обојици?, и в, да ли општина треба да стави, при давању уверења, услов, да они поруше или затворе своје механе, кад општина буде у положају да сама подигне општинску механу?“

— На ово питање одговарамо:

По уредби о механама и кафанама, којом се регулише питање о подизању механа, а имено по чл. 14. општине имају првенствено право на подизање механа. Тек ако се оне писмено одрекну тога права, а утврди се, међутим, потреба, може се дозволити подизање приватним лицима.

Одрицање општинско никако не може бити са тим условом, да сопственици механа затворе ове, кад општина буде у могућности да подигне механу, него мора бити апсолутно.

Али и за случај кад општина сама подигне механу, и за случај кад она то хоће да одобри другоме, мора да се утврди прво то, да је та механа одиста у извесном месту потребна.

Без тога Министарство унутрашњих дела у опште не одобрава подизање механа, пошто је, у осталом, у овоме питању његова реч пресудна.

Како по признању суда у Бершићима већ постоји механа са стеченим правом, то се питање о новој механи не би могло ни покретати, јер није веровати да се јавља потреба још за једну поред оне, која већ постоји.

Сем тога, сопственик постојеће механе има права увек да ову обнови, тим пре, што она још није дотерана да одговара бар механи III класе, и докле год се он не би одрекао тога права, не би се могло дозволити подизање другоме, ако се не би утврдило, да су у томе месту потребне најмање две механе.

II.

Суд општине буковачке, актом својим од 19. јануара ове год. Бр. 56, пита:

„У овој општини извршен је избор 5 одборника и 2 заменика на дан 11. јануара ове године.

На овоме избору биле су две кандидатске листе. Једна од њих добила је 46 гласова а друга 26, а по изборном списку било је свега 107 гласача.

Бирачки је одбор огласио за одборнике и заменике са оне листе, која је добила 46 гласова, а са листе која је добила 26 гласова, није узео ни једнога.

Како је по чл. 54. т. II. зак. о општ. казано, да се кандидовани одборници деле према броју гласача, то суд пита уредништво, да ли је рад бирачког одбора правилан, или је листи са 26 гласова требало дати 2 одборника, и да ли се све то сада и како може поправити, кад није било жалбе против избора?“

— На ово питање одговарамо:

Правилан је рад бирачког одбора, што је за одборнике и заменике узео кандидате са оне листе, која има просту већину, јер тако наређује и чл. 54. О зак. о општинама, пошто принцип пропорционалног представништва, који је предвиђен у чл. 54. II важи само за вароши, које бирају засебно посланика.

III.

Суд општине салаковачке, актом својим од 12. децембра прошле године Бр. 439, пита:

„Може ли земљоделац, који нема довољно земље по § 471. грађ. суд. поступка, издати под закуп своје имање?“

Ако не може, па он то ипак учини, али се после пошницмани и хоће сам да зирати своју земљу, да ли има права на

раскид уговора о закупу, у смислу § 471. грађ. суд. поступка?«

— На ово питање одговарамо:

По § 471. тачке а. става четвртог грађ. суд. поступка, земљоделец не може имање тамо побројано, нити продати нити ма којим другим начином отуђити.

Као што се из овога види, земљоделец је ограничен у слободном располагању са овом имовином, кад год би се то клоњило на штету егзистенције његове и његове породице.

Како и закуп имања, нарочито кад је на дужи рок, и ако не представља формалну продају, ипак истрже имање из притежања, дакле је на извесан начин отуђење, то је и он забрањен по горњем законском наређењу, кад год иде на штету земљоделца.

С тога су и власти дужне, да у кругу своје надлежности даду заштиту земљоделцу, кад год је у овоме погледу затражи.

Наравно, да оне по званичној дужности морају одрећи потврду свакога акта, који би ишао на то, да наређења § 471. грађ. суд. пост. изигра, било закупом, реумом, трапом и томе слично.

Како има случајева, где би се закуп могао смаграти као једини излаз за обезбеђење егзистенције земљоделца, као што је н. пр. болест земљоделца, који је остао без икаквих укућана и задругара, то у таквим случајевима не би било разложно онемогућити уговор закупа, али само наравно под условом, да он траје само за најкраће време, докле земљоделец не би ипак био у могућности, да сам обделава своје имање, или иначе њиме управља.

IV.

Деловођа општине гладачке, пита:

»Пресудом Првостепеног суда, осуђен је један грађанин ове општине за убиство, поред казне још и на накнаду удови поменутог у 1200 динара.

Кад је осуђени извршио убиство био је у заједници са својим оцем, па је и по издржању казне наставио тај заједнички живот.

На 2 год. доцније по издржању казне одсуђени је умро, не оставивши по смрти никога другог сем жене.

После њега на годину дана умро му је отац; а жена му се предала, те тако имање наследе сестре осуђеног, односно кћери умрлог му оца.

Жена погинулог, којој је досуђена накнада у 1200 динара на име издржавања, поднела је пресуду судску полицијској власти на извршење и ова је наредила општини да узме у попис имање осуђеног, или пошље уверење о немаштини.

Кад је приступљено попису имања, на коме је живео осуђени, за време извршеног убиства, наследнице — сестре осуђеног нису одобриле попис, јер су, веде, оне наследнице свога оца, па нису дужне да плаћају накнаду за свога брата, који је умро пре смрти очеве.

Моли се уредништво за обавештење: да ли је ова осуда везана за имање, које је осуђени имао наследити (по § 925. грађ. зак.) од свога оца, и да ли су наследнице

дужне да ову осуду плате, пошто су наследили имање?

Ако по овом законом пропису нису дужне платити, онда може ли суд ово општински дати уверење, да осуђени није оставио никаквог свога имања, које је њихов брат — осуђени — после 15 године приновио по § 517. поменутога закона, или би у овом другом случају полицијска власт требала да упутити потражитеља суду да тужи наследнице?«

— На ово питање одговарамо:

Између родитеља и деце не постоји задружни одношај, о коме говоре §§ 57. и 507. грађанскога закона, па према томе и осуђени није имао никаква права на имање свога оца, докле је овај жив, нити се из тога имања могло наплаћивати што друго сем оно, о чему говори § 325 а. кр. суд. пост.

Према томе не може бити речи ни о принову, о коме говори § 57. поменутога закона за чланове задруга.

А пошто је, међутим, осуђени умро пре свога оца, не оставивши за собом законите наследнике, те су имање наследили његове сестре, као једини законити наследници свога оца, то се из тога имања не може наплаћивати ни накнада удови погинулога, по томе основу, што ово имање није никако ни било својина осуђеног.

Ако би се доказало, да је од времена *цинолетства осуђеног*, па до дана смрти његове — докле је био у заједници са оцем — било каквога принављања у имању, онда би се удова погинулог могла упутити на суд, да докаже право наплате из овога имања.

Ако се, дакле, утврди да није ништа приновљено на овај начин, онда суд може издати уверење, да осуђени нема нигде ништа од имања; а ако има нека принова онда за остало да се изда уверење, а за тај принов да се извести полицијска власт, која може упутити удову погинулог на суд да докаже право наплате из тога принова, или наредити попис тога принова, којом би се приликом, административним путем расправило ово питање, или ако то не, онда приликом жалбе на продају.

V.

Суд општине Малоизворске актом својим од 20. фебруара ове год. Бр. 447, пита:

»По чл. 23. грађ. суд. поступка, и Закона о таксама под ж. јасно је одређено, које и какве таксе, општински судови имају наплаћивати, у корист општинске касе.

Суд општине Селачке, актом својим од 10. фебруара 1907. год. Бр. 1162 послао је суду овоме, две писмене наредбе издате у спору Н. Н. противу Н. Н. којим наредбама позвати су парничари, да за извесно време положи спорну таксу, и дангубе за своје сведоке.

Поред изложене спорне таксе, суд општине Селачке тражио је да суд овај, од парничара наплати, за две наредбе по један, свега 2 динара.

Суд овај извршио је предају наредбама, на ону таксу по један динар, за издате

наредбе, није наплатио, већ је по предаји, акт без таксе вратио.

Суд општине Селачке, понова, а преко среске власти, тражио је да суд овој мора ову таксу наплати.

Начелник ср. тимочког актом својим Бр. 1578, наредио је суду овоме, да ову таксу у 2 динара, од оних лица којима су наредбе предате, одмах без икаквог изговора, а у року од три дана наплати и суду општине Селачке пошаље, а суду овоме, а нарочито деловођи, скренуо је пажњу на правилно вршење своје дужности у овом питању.

Да би суд овој, правилно у оваким приликама своју дужност отправљао, нашао се је принуђен учтиво замолити Уредништво за објашњење.

1. Да ли, и по коме законском пропису, општински судови имају права наплаћивати од парничара по један динар таксе за наредбе у корист своје касе, или немају, и

2. Да ли је правилно суд овај поступио, што по првом тражењу Суда општ. Селачке није ову таксу наплатио, или није?«

— На ово питање одговарамо:

Према члану 25. правила за извршење закона о таксама која је прописао г. Министар Финансија под 3. маја 1897. год. Пр. Бр. 10.442, општински судови не наплаћују никакву другу таксу у маркама, сем оне, која је предвиђена тач. 87. а. и 88. зак. о таксама, као и ону, која је специјалним законима предвиђена.

Које, пак, таксе наплаћују у новцу, речено је у т. 96, 97 и 97 а. зак. о таксама и § 23. под а, б, в и г грађ. суд. поступка

Ни по једном, пак, од ових законских наређења, не могу општински судови наплаћивати по 1 дин. таксе за наредбе, јер се такса, коју предвиђа т. 171. б. зак. о таксама, наплаћује само код државних власти.

Према овоме, поступак тога суда правидан је, али кад год државна власт, и после учињених напомена од стране суда, остане при своме захтеву, суд је дужан да је послуша, ако му то не би навукло казнену одговорност.

VI.

Суд општине Јаковљанске, актом својим од 28. фебруара ове год. Бр. 264, пита:

»Решењем г. Министра финансија, од 29. марта 1897. год. ПрБр. 7702, одобрено је, да се преноси имања по књизи „Б“ врше по уговорима и личним изјавама продавца и купца пред општинским судом, поред преноса по тапијама и пресудама.

У последњем распису нема ограничења од § 471. грађ. суд. поступка.

С тога суд моли уредништво за објашњење: могу ли се дозвољавати преноси имања по уговорима и личним изјавама и код оних случајева, кад се отуђује и оно имање, које је под заштитом § 471. грађ. суд. поступка?«

— На ово питање одговарамо:

Наређења § 471. грађ. суд. поступка, донесена су за заштиту ширих јавних

интереса, како би се сузбило осиромашење земљорадничког света.

Према томе, на свакој власти лежи дужност, да онемогући и спречи изигравање ових наређења.

Како се и преносом плаћања пореза на друга лица, по усменој изјави продавца и купца, отуђује имање, или бар омогућавају сукоби и недогледни спорови, то су општински судови дужни, да одбију сваки пренос, кад год продавац хоће да отуђи и оно земљиште, које је под заштитом § 471. грађ. пост.

ИЗ СТРАНОГ СВЕТА

Нове злочиначке и вараличке мајсторије.

Један непознат муштерија дође у радњу сајције С. у Риксдорфу и затражи да му се покаже повише златних цених сатова, а тако исто и дуварских сатова. Кад их је разгледао, најзад изабере један леп цени сат за 135 марака. Како купац „моментано“ није имао при себи довољно новаца, сат му је требало испоручити пред вече кад буде послао погођену суму за купљени сат. Странац за тим позове сајцију у оближњу пивницу на чашу пива. Том приликом исприча купац, да је добар газда из улице Штајнмец, и кад је било плаћање затражи да он плати. Потражи новчаник и запрепаћено саопшти сајцији, да је заборавио понети собом новац. Најзад замоли овога, да му да на зајам 30 марака, да се не би морао одмах враћати кући, због куповине неких ситница. Сајција није ни помишљао, да би таквој познатој личности могао одбити ту маленкост и да му 30 марака. Обећававши да ће заједно са новцем за купљени сат послати и узајмљени новац, странац се опрости са продавцем. Кад је сајција увече залудно очекивао новац од муштерије, и њега није било, он посла момка у стан тога газде и одатле доби извештај, да је био жртва варалице. — На исти начин, тај исти швиндлер успео је у Риксдорфу да превари још једног сајцију.

*

На доста редак начин цумповоа је студенте у Берлину један сиромашни келнер Јохан Ј., из Емдена, коме рад није баш много мирисао. Подуже времена лежао је у болници. Кад је одатле пуштен, прибави ђачки лист и као такав обраћао се „колегама“ студентима, представљајући им да има понуђено лепо место са добром платом, али да га се не може примити док не извади из залогe фрак. Тако је од многих студената узео по 8—10 марака, док једном није обелодањено његово варалиштво.

*

Није био редак случај, да су варалице умеле да злоупотребе добросрдечност сиротих кондуктера по трамвајима и омнибусима. Направе се, као да су изгубили новчаник чим су ушли у трамвај, или као да су га заборавили, па да се не би враћали, а имају хитна посла, замоле кондуктера, да их послужи са три до шест марака, а они ће му то вратити са добром наградом.

*

У одсуству једног лекара дође у његов стан једна варалица и хтеде да говори с лекаром, представивши се као његов колега тај и тај. Кад њега није било, замоли лекаревог укућанина за парче хартије да нешто напише своје колеги. Тада примети да је заборавио свој портмоне и замоли човека да му узајми неколико марака, с обећањем да ће уз повраћај новца бити и награда.

*

Један „хохштаплер“, који је сам себи присвојио графовску титулу, удеси са једним својим пријатељем, да се овај ожени једном девојком, па кад се то сврши, да им она послужи као средство за једну велику изнуду. После закљученог брака требала је млада госпођа да ступи у односе са једним старијим, врло богатим господином. Младожења, пријатељ „графов“, имао је онда да стави у изглед подизање тужбе за бракомство противу старца и своје жене, и да им припрети казном. По том би се појавио „граф“ као сродник младе госпође, да посредује и ради да се та ствар оконча мирним путем, и то на тај начин, да стари господин да 20.000 марака „превареноме младожењи“. Стари господин платио би и дуплу суму. Изненадна опасност од апса и бегство „графово“ учинило је крај овоме плану у сред његова извођења.

*

Врло су чести случајеви, да матере дођу у какву кућу, погоде стан, оставе дете код газдарице, под изговором да ће се одмах вратити, па оду и никад се више не врате. Или мати (издајући се под лажним именом) однесе своје дете каквој жени која се занима чувањем туђе деце, и оде под изговором, да са мужем одлази на пут за недељу дана, па се више никад и не врати. Или најзад у сред чаршије или парка, где се деца играју, мати да своје дете ма којој личности с молбом да га причува док сврши посао или док нешто купи у трговини, па у највећем трку бежи и оставља дете самој судбини.

*

Једна жена, безброј пута кажњавана за варалиштво, присвајала је себи племићка имена, и на тај начин лако долазила до познанства са господом. Нарочито је радо хватала у своје замке неискусне студенте и младе официре; прилазила им је на улици, представљала се као „грађица од Х“ и жалила им се на свој неописани малер, како је задоцнила за последњи воз који би је одвезао њеној кући (у предграђу Берлина), а случајно нема код себе новаца да би могла узети кола, па просто не зна шта да ради. Младога човека учини пресрећним пријем понуде да „грађица“ иде с њиме у стан или хотел; он сматра као особиту част да буде што дуже у блиским односима са тако високом дамом и да њој за љубав учини излишне издатке, па ма и велики били. Као нарочиту награду за ритерске услуге, грађица нуди младоме човеку своје посредовање да се ожени богатом девојком из њенога племићскога сродништва. Један је студент потрошио на њу преко 3.000 марака, па ипак пошто је тако скупо пла-

тио ту школу, доставио је „грађицу“ полицији.

*

У Берлину, у улици Хициг, служила је једна девојка код једнога доброг газде, и на улици се упозна са два млада човека, који јој се понудише да је прате, а за тим да сутра дан, у недељу, учине заједнички излет. Девојка доби одобрење за излазак од свога господара, и у недељу по подне нађе се у кафани код „Велике звезде“. Ту је очекивао већ један јучерањи познаник, представио се као грађевинар Б., те се заједно одвезоше у Шмаргендорф. Успут је сазнао од девојке, да има код себе кључеве од куће, а тако исто и од спољних врата и позадне капије, и да ће господар ићи то вече у позориште. Кад су дошли у сеоску кафану, причекао их је познаник С., који преда у гардеробу све њихове ствари, а реверс од ствари из гардеробе узме код себе. Кључеви од куће у којој је девојка служила, остали су у њеном горњем капуту, који је предат на чување у гардеробу. Једног згодног момента С. отиде у гардеробу и узме из девојкиног капута њене кључеве, а на место ових остави три друга. За тим се опрости са девојком и својим другом на „кратко време“ и отиде поневши собом реверс од гардеробе. Девојка је одиграла са својим пратиоцем још неколико валцера, па кад се онај други познаник није вратио, она захте да оде кући. Али пошто гардеробер није хтео дати одело без реверса, то су морали да чекају док и последњи гост није отишао из кафане. Б. је био необично љут услед таквог поступка свога пријатеља, који је заборавио своју дужност и свако кавалерство. Најзад се крену на пут, испрати девојку само до Корнелијусове улице и ту се опрости са њом. Кад је ова, без икакве слутње, приспела кући, најпре увиде да су јој у џепу били лажни кључеви, и најзад, на своје највеће запрепаћенје, да су у кући били крадљивци. Украдено је ствари у вредности 2.000 марака.

*

Исти злочинци, у друштву са још једним крадљивцем, извршили су два слична дела у Шарлотенбургу. У првом случају била је жртва служавка једнога рентијера. Упознали су се са девојком и одвели је у један локал на игранку. Док је Б. забављао девојку, она двојица, С. и В., отидоше под изговором да доведу своје сестре. Чекали су их неко време, па се онда изгуби и Б. Девојка се убрзо утешила и продужила игру са другима. Кад се вратила кући, имала је шта и видети: крадљивци су сву кућу претресли и однели оно што је било од вредности. — У другом случају једна је девојка примила у кућу свога господара три човека и угостила их доручком. Том је приликом један гост, В., улучио прилику и из отворенога ормана придигао неке сребрне ствари.

Сва трјица су по том допали шака полицији и за дужи број година удаљени од друштва.

*

У Паризу се скоро десило, да се један господин са госпоњом враћао у вече из

позоришта и у улици du Temple сретну једну младу жену, сву уплакану. Кад су је упитали шта јој је, испричала је како је као странкиња дошла у Париз, лутала и свуда молила, па нигде није могла наћи рада, те је тако остала на сокаку. Прожмани саучешћем, муж и жена примише бескућницу да им буде служавка. У почетку је ишло све добро, али је после недељу дана господар морао да отпутује на краatak пут. Ту прилику служавка употреби, те одмах сутра дан у чоколаду сипа госпођи мало опијума, и кад ова паде у занос, позва своја четири друга, који су били у близини, те скоро целу кућу покрадоше.

*

24 године стар трговац П. дошао је прошле године у Потсдам, одсео у један хотел и записао се у књигу странаца под лажним именом; своју љубавницу је пријавио као жену, а собом је довео и матер. Све троје сјајно и весело проведоше три недеље и задужише се хотелијеру око 500 марака. Кад је хотелијер напослетку навалио да му се плати рачун, позва га „жена“ трговчева у пошту да буде сведок о њеној идентичности, пошто је имала да прими аманет од 700 марака. Одоше у пошту, примише аманет, и кад је хотелијер нагнао да отвори аманет, утврдише, да је био празан. Тај је аманет сам П. послао из Берлина. Кад је најзад нестало из хотела сва три госта, у остављеним стварима нашло се врло мало чега од вредности. П. је доцније ухваћен и осуђен на 6 месеци затвора.

Последње речи гилотинираних. Месар — Авинен, осуђен на смрт услед признања, без кога је могао добити милост, био би данас потпуно заборављен да није, пењући се на сшафод, узвикнуо: „*Не признајте никад.*“

„*Само се једном умире*“, рекао је филозофски црнац Розарио.

„*Збогом господо*“, викнуо је, пред саму смрт, чувени убица Лебиц.

„*Дакле, то је све*“, узвикнуо је познати Кампи.

Меније, који је убио Роберстона и удавио рођеног сина, изговорио је јетко, док му је целат удешавао „тоалету“: „*једна нова кошуља*“, а после овога није ни речи проговорио.

Полицијски агент Превос, који је исекао на комаде једног јувелира, и који је, пре овога, био одличан полицијски службеник, показао се и у последњем моменту као човек од дужности. На један метар пред гилотином, потпуно свесан, узвикнуо је: „*Ево што ми је непријатно због деформације*“

Убица Вахер отишао је на други свет веома незадовољан: „*То није право*“, узвикнуо је он у последњем моменту.

Вержер, убица париског владике, осећајући да му се приближује последњи моменат, викао је очајно: „*У помоћ; хоће да ме убију.*“

Чувени разбојник Шиндеран, који је био обдарен необично великом физичком снагом, задао је велику бригу власти, која

је имала да изврши над њим смртну казну. Ова је, најзад, била приморана да га моли да се не противи извршењу казне, и у накнаду за ово обећала му је испуњење последњих жеља. Попев се на сшафод, Шиндеран је захтевао од целата да му објасни функционисање гилотине, а кад му је овај испунио жељу, разбојник је, сасвим љубазно, изговорио ово: „*То је добро, ова машина изгледала ми је много сумњива, али сад видим да јој се могу поверити.*“ На неколико секунди пред погубљење опазио је у светини једну младу жену, која се тискала да би га што боље уочила. Пошто ју је грациозно поздравио, разбојник јој довикну: „*Мало у десно, госпођо, ако хоћете боље да видите.*“

Самоубиства у Француској. — Број самоубиства у Француској износио је у 1903. год. 8885, а у 1904. год. 8876. Међу самоубицама у последњој години налазе се 6805 мушкараца и 2071 женскиња. Према доба старости, самоубиства ова долазе: 2411 на старце преко 60 год. старости и 52 на децу испод 16 год. старости. У погледу професије, међу самоубицама највише има земљорадника (2329 или 26%), а најмање јавних службеника (252 или 3%). Процент самоубиства у пролеће и лети износи 55%, а у јесен и зими 45%. Од целокупног броја самоубиства у години 1904. долази: 2732 на нежењене и неудате, 3556 на ожењене и удате и 2127 на удовце, удовице и разведене...

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

Т Р А Ж Е С Е

Чедомира Ерића, земљод. из Гор. Црчућа, који је 9. ов. м-а побегао испред власти, тражи начелник среза таковског депешом Бр. 448. По сазнању Чедомир је отишао у Београд код свога оца Илије, који у Београд живи као послужитељ. Пронађеног треба спровести поменутом начелнику.

Павла Панчића, бив. пореског помоћника, који има да одговара због фалсификата, тражи квартал теразијски актом Бр. 5488. Пронађеног треба спровести поменутом кварту.

Милојку, кхер поч. Луке Гавриловића, из Босуте, која је 7. ов. м-ца отумарала из места пребивања, тражи начелник среза качерског актом бр. 3537. Пронађену треба спровести поменутом начелнику.

НАЂЕН ЛЕШ

6. о. м-ца у атару општине шабачке Сава је избацила леш једног непознатог човека, без икаквог одела и обуће осем једних поцепаних платнених гаћа. Леш је дугачак 170 м., лица округлага, грчког носа, косе смеђе и кратко ошишане, малих смеђих бркова, са отпалим очним капцима, ушију малих, зуби су му сви здрави. На њему се налази једна рана одмах испод вилице на врату, овалног облика, косог правца, дугачка 2 см. а широка $\frac{3}{4}$ см., канал од ране свршава се у језику који је при врху расечен. По мишљењу лекарском непознато лице

које је имало 20—26 година, прво је рањено оштрим оруђем услед чега је наступило крвопштење и обамрло, па је у таквом стању бачено у воду где је и смрт наступила. Досадашњом вођеном истрагом није се могла утврдити идентичност овога леша. Начелство окр. подринског, актом Бр. 5748, моли све полицијске и општинске власти, а и приватне, да га известе, ако би ма шта ближе знали о лешу овога непознатог човека, што би ишло у корист утврђивања његове идентичности.

У Х В А Ћ Е Н

Михаило Ђурић, циганин, осуђеник београдског казненог завода, чију смо потерницу изнели у 16. броју листа, ухваћен је, те је према томе престала потреба за његовим даљим тражењем.

П О Т Е Р Е

Непознати крађивци, ноћу између 13. и 14. ов. м-ца, на прузи између Јагодине и Буниса, украли су Драгутину Јанковићу, абаџији из Паланке, један емалиран жут сат са три капка и 1000 динара у српским новчаницама, који му је новац био у недрима. Нека све полицијске и општинске власти живо потраже крађивце и у случају проналаска о томе известе начелство округа нишког с позивом на денешу Бр. 8519.

Крађе стоке. 13. ов. м-ца непознати крађивац украо је из авије једну кобилу Крети Станковићу, касанину из Ниша. Кобила је матора 8 година, беле длаке, на левој бутини има ожиљак од ујела, поткована је турским ковом. Денеша начелства округа нишког Бр. 8520.

11. ов. м-ца непознати крађивци украли су једну кобилу и једно женско ждребе Јону Чупаркићу, из Подвршке. Кобила је матора 5 година, длаке зелене, а ждребе је маторо 1 годину, длаке црне.

Истог дана непознати крађивци украли су једног коња и једну кобилу Јону Кретићу, из Подвршке. Коњ је матор 5 година, доратаст, а кобила је матора 2 године, длаке црне. Денеша начелника среза кључког Бр. 3589.

Ноћу између 10. и 11. ов. м-ца непознати крађивци украли су Антонију Србуловићу, земљод. из М. Врбице једног коња и једну кобилу. Коњ је матор 10 година, висок 157 см. доратаст, са жигом „Е“ а кобила је матора 11 година, висока 136 см. доратаста. Денеша начелника среза кључког Бр. 3510.

На дан 14. ов. м-ца непознати крађивци украли су са наше из мајдан-печке долине: Антону Вигнеру, из М. Пека, једну јуницу, матору $2\frac{1}{2}$ године, сиве длаке, без роваша, на средини десног рога има једну црну карику; Тодору Данецу, из М. Пека, једну јуницу, матору $2\frac{1}{2}$ године, длаке рујасте, по грудима црна, без роваша; Александру Веловну, из М. Пека, једну јуницу, матору $2\frac{1}{2}$ године, длаке рујасто-сиве, у лево око њорав, без роваша и Јоргу Димићу, из М. Пека, једну јуницу, матору $2\frac{1}{2}$ године, длаке сиве, са сломљеним десним рогом при врху. Денеша комесара полиције у Мајдан Пеку Бр. 366., 367., 368. и 369.

Обраћа се пажња свима полицијским и општинским властима на ове покрађе.